

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему: «Управління фінансовою безпекою страхової компанії в умовах
воєнного стану»

Виконала: студентка IV курсу, групи ФБС-41
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Джигринюк Ірина Василівна

Керівник: д.е.н., професор, професор кафедри
фінансів

Мельник В.М.

Рецензент:

Івано-Франківськ – 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	5
1.1. Сутність та складові фінансової безпеки страховика.....	5
1.2. Чинники впливу на фінансову стійкість страхової компанії в сучасних умовах	9
1.3. Методичні підходи оцінки рівня фінансової безпеки страхової компанії.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «СК «УСГ».....	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПАТ «СК «УСГ».....	25
2.2. Оцінка ключових показників фінансової стійкості та платоспроможності компанії	28
2.3. Діагностика загроз фінансовій безпеці ПАТ «СК «УСГ» в сучасних умовах	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	44
3.1. Удосконалення системи ризик-менеджменту страхових компаній з метою підвищення фінансової безпеки в умовах невизначеності	44
3.2. Цифровізація бізнес-процесів як інструмент забезпечення безперервності діяльності та фінансової безпеки страхових компаній.....	50
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Фінансова безпека страхової компанії є однією з ключових категорій страхового менеджменту, що набуває особливого значення в умовах системних криз і збройних конфліктів. В умовах повномасштабного збройного вторгнення Росії в Україну, розпочатого 24 лютого 2022 року, страховий ринок зіштовхнувся з безпрецедентними викликами: руйнуванням інфраструктури, зростанням страхових виплат, обмеженням міжнародного перестрахування та скороченням кількості страховиків з 128 до 57 одиниць. За таких умов здатність страхової компанії підтримувати платоспроможність, виконувати зобов'язання перед страхувальниками та зберігати фінансову рівновагу стає питанням її виживання.

Теоретичні та методичні аспекти фінансової безпеки страхових компаній досліджували: Єрмошенко А. М., Ситник Н. С., Журавка О. С., Богріновцева Л., Попович Д. В., Дідур С., Корпан О. В., Пойда-Носик Н. Н. та ін. Попри значний науковий доробок, питання комплексної оцінки фінансової безпеки страховиків із застосуванням таксономічного методу в умовах воєнного стану, а також розробки дієвих управлінських заходів для зміцнення фінансової безпеки залишаються недостатньо розробленими.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методологічних засад фінансової безпеки страхової компанії, діагностика загроз на прикладі ПАТ «СК «УСГ» та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо її зміцнення в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність та складові фінансової безпеки страхової компанії;
- визначити чинники впливу на фінансову стійкість страховика в сучасних умовах;
- систематизувати методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки страхової компанії;

- надати організаційно-економічну характеристику діяльності ПАТ «СК «УСГ»;
- провести оцінку ключових показників фінансової стійкості та платоспроможності компанії;
- здійснити комплексну діагностику загроз фінансовій безпеці ПАТ «СК «УСГ» із застосуванням таксономічного методу (розрахунок ІПФБ);
- розробити рекомендації щодо удосконалення системи ризик-менеджменту страхової компанії в умовах невизначеності;
- обґрунтувати напрями цифровізації бізнес-процесів як інструменту забезпечення безперервності діяльності та фінансової безпеки страховика.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека страхової компанії та механізм управління нею в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінки й управління фінансовою безпекою страхової компанії на прикладі ПАТ «СК «УСГ».

У процесі дослідження використано: загальнонаукові методи (аналіз, синтез, класифікація, порівняння); методи фінансового аналізу (коефіцієнтний метод, горизонтальний і вертикальний аналіз); таксономічний метод (метод відстані до еталону) для розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки (ІПФБ); стрес-тестування; SWOT-аналіз; порівняльний аналіз міжнародних методик.

Інформаційну базу дослідження складають: наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, нормативно-правові акти, наглядова статистика НБУ, фінансова звітність ПАТ «СК «УСГ» за 2022-2025 рр.

Структура роботи: вступ, три розділи основного змісту, висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

1.1. Сутність та складові фінансової безпеки страховика

Фінансова безпека страхової компанії є однією з ключових категорій сучасної фінансової науки, яка набуває особливого значення в умовах підвищеної нестабільності економічного середовища. Розуміння її сутності та структури є необхідною передумовою ефективного управління страховою організацією та забезпечення її сталого функціонування у довгостроковій перспективі.

У науковій літературі поняття «фінансова безпека» розглядається у кількох площинах: як стан захищеності фінансових інтересів суб'єкта господарювання, як здатність фінансової системи протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, а також як сукупність умов, за яких забезпечується ефективна реалізація фінансового потенціалу організації [36]. Стосовно страхових компаній ця категорія набуває специфічного змісту, зумовленого особливостями страхової діяльності як виду фінансових послуг.

Єрмошенко А. М. у своїй кандидатській дисертації визначає механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій через систему заходів, спрямованих на запобігання загрозам фінансовим інтересам страховика, підтримання необхідного рівня його платоспроможності та фінансової стійкості [12]. Це визначення підкреслює процесний аспект фінансової безпеки, акцентуючи увагу на управлінській складовій.

Ситник Н. С. та Тишковець М. М. розглядають фінансово-економічну безпеку страхової компанії як стан захищеності її фінансових інтересів, що забезпечується через підтримання достатнього рівня платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості, а також ефективну систему управління ризиками [38]. Таке трактування відображає комплексний характер фінансової

безпеки страховика, що охоплює як статичний стан, так і динамічні процеси управління.

Богріновцева Л., Бондарук О. та Ключка О. акцентують на тому, що фінансова безпека страхового ринку корелює із ефективністю та стабільністю діяльності страхових компаній, їх конкурентоспроможністю, фінансовою незалежністю, захищеністю інтересів страховиків, достатністю фінансових ресурсів та збалансованістю системи фінансових показників [4]. Зазначені складові є взаємопов'язаними та в сукупності формують основу фінансової безпеки страховика.

Узагальнення наукових підходів дозволяє виокремити ключові ознаки фінансової безпеки страховика: стан захищеності фінансових інтересів від загроз; здатність виконувати зобов'язання перед страхувальниками; наявність достатніх власного капіталу та страхових резервів; ефективна система управління ризиками [14].

У табл.1.1 систематизовано основні підходи науковців до визначення досліджуваного поняття.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «фінансова безпека страховика»

Автор / джерело	Визначення поняття
Єрмошенко А. М. (2006) [12]	Система заходів захисту фінансових інтересів страховика, підтримання платоспроможності та фінансової стійкості
Ситник Н. С., Тишковець М. М. (2022) [38]	Стан захищеності фінансових інтересів через платоспроможність, ліквідність та управління ризиками
Богріновцева Л. та ін. (2023) [4]	Сукупність ефективності, стабільності, конкурентоспроможності та достатності ресурсів страховика
Журавка О. С. та ін. (2018) [14]	Здатність страховика виконувати зобов'язання та протистояти негативним впливам
Попович Д. В., Пилат М. (2023) [34]	Стан захищеності страхових компаній, здатність функціонувати в умовах воєнного стану

Джерело: складено на основі [4; 12; 14; 34; 38]

Аналіз наведених у табл. 1.1 підходів засвідчує, що дослідники розглядають фінансову безпеку страховика як багатовимірне поняття, яке

поєднує статичний аспект (стан захищеності) та динамічний (систему управлінських дій). Для цілей даного дослідження пропонується таке визначення: фінансова безпека страхової компанії – це стан захищеності її фінансових інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, що характеризується достатністю власних фінансових ресурсів, здатністю виконувати страхові зобов'язання та стабільним функціонуванням в умовах мінливого ринкового середовища.

Структура фінансової безпеки страхової компанії є складною та багаторівневою. Більшість дослідників погоджується, що ключовими елементами, які формують систему фінансової безпеки страховика, є: капітальна безпека, ліквідність і платоспроможність, інвестиційна безпека, перестраховальна безпека та операційна безпека [38; 4].

З метою структуризації складових фінансової безпеки страхової компанії розглянемо їх зміст та ключові індикатори оцінки (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Складові фінансової безпеки страхової компанії та їх характеристика

Складова	Зміст	Ключові показники
Капітальна безпека	Достатність власного капіталу для покриття збитків і виконання регуляторних вимог	Коефіцієнт автономії, маржа платоспроможності
Ліквідність і платоспроможність	Здатність виконувати поточні та довгострокові зобов'язання перед страхувальниками	Коефіцієнт поточної та абсолютної ліквідності
Інвестиційна безпека	Раціональне розміщення активів у надійні і дохідні фінансові інструменти	Інвестиційний дохід, якість та структура активів
Перестраховальна безпека	Ефективна передача надмірних ризиків, диверсифікація страхового портфеля	Коефіцієнт участі перестраховиків
Операційна безпека	Ефективність бізнес-процесів, рівень витрат і система внутрішнього контролю	Комбінований коефіцієнт збитковості, ROA, ROE

Джерело: складено на основі [4; 14; 16]

Капітальна безпека страховика означає наявність достатнього обсягу власного капіталу, здатного покрити можливі збитки та забезпечити виконання регуляторних вимог. Відповідно до Закону України «Про страхування» (2021)

[16], мінімальний розмір статутного капіталу страховика визначається залежно від класів страхування. Власний капітал є «буфером безпеки», що захищає страхову компанію від непередбачених втрат.

Ліквідність та платоспроможність є взаємопов'язаними, але нетотожними складовими. Ліквідність відображає здатність страховика конвертувати активи у грошові кошти для здійснення поточних виплат, тоді як платоспроможність характеризує здатність компанії виконувати всі зобов'язання – як поточні, так і довгострокові [14]. Нормативне регулювання страхового ринку встановлює обов'язкові нормативи маржі платоспроможності.

Інвестиційна безпека страховика пов'язана з раціональним розміщенням страхових резервів і власних коштів у надійні та дохідні фінансові інструменти. Набуття чинності МСФЗ 17 «Договори страхування» з 01.01.2023 р. змінило підходи до обліку та розкриття інформації про інвестиційну діяльність страховиків, що підвищує прозорість їх фінансового стану [37].

Перестраховальна безпека передбачає ефективні механізми передачі надмірних ризиків перестраховальникам, що дозволяє уникнути концентрації ризику та забезпечити фінансову стабільність за умов катастрофічних збитків. Операційна безпека охоплює ефективність бізнес-процесів, систему внутрішнього контролю та управління витратами. Взаємодію між складовими фінансової безпеки страховика відображено на рис. 1.1.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВИКА		
Капітальна безпека (власний капітал, статутний фонд)	Ліквідність та платоспроможність	Інвестиційна безпека
Перестраховальна безпека	Операційна безпека (ROA, ROE, KK)	Інформаційна та регуляторна безпека
Фінансова стійкість → Платоспроможність → Захист інтересів страхувальників		

Рис. 1.1. Структурні складові фінансової безпеки страхової компанії

Джерело: складено на основі [4; 14]

Фінансова безпека страхової компанії виступає складною багаторівневою економічною категорією, що поєднує як стан захищеності фінансових інтересів, так і здатність до їх ефективного забезпечення в умовах мінливого зовнішнього середовища. Її сутність розкривається через поєднання статичних характеристик (достатність фінансових ресурсів, платоспроможність, ліквідність) та динамічних аспектів (управління ризиками, адаптивність, стратегічна стійкість).

Проведений аналіз наукових підходів дозволив встановити, що фінансова безпека страховика формується під впливом сукупності взаємопов'язаних факторів і не може розглядатися ізольовано від загальної фінансової стійкості та ефективності діяльності компанії. Вона є інтегральною характеристикою, яка відображає здатність страхової компанії не лише виконувати свої поточні зобов'язання, але й забезпечувати довгострокову фінансову рівновагу та конкурентоспроможність.

Отже, фінансова безпека страхової компанії є інтегральною характеристикою її фінансового стану, що формується в результаті взаємодії капіталу, ризиків, ліквідності та ефективності операційної діяльності. Вона відображає здатність страховика забезпечувати виконання зобов'язань, протистояти дестабілізуючим факторам та підтримувати довгострокову фінансову стійкість. Забезпечення належного рівня фінансової безпеки потребує комплексного підходу до управління ресурсами, ризиками та бізнес-процесами в умовах динамічного ринкового середовища.

1.2. Чинники впливу на фінансову стійкість страхової компанії в сучасних умовах

Фінансова стійкість страхової компанії формується під впливом широкого спектра чинників, що мають різну економічну природу, джерела виникнення та інтенсивність впливу. В умовах системних кризових явищ –

фінансових потрясінь, пандемій і особливо збройних конфліктів – роль цих чинників суттєво зростає, а здатність страховика своєчасно ідентифікувати загрози та адаптуватися до них стає визначальним фактором його функціонування на ринку.

У науковій літературі традиційно виділяють зовнішні та внутрішні чинники впливу на фінансову стійкість страховика. Зовнішні чинники формуються в середовищі, на яке страхова компанія не має безпосереднього впливу, тоді як внутрішні є результатом управлінських рішень, організаційної структури та фінансової політики компанії [11; 26].

До ключових зовнішніх чинників належать макроекономічна нестабільність (рівень інфляції, динаміка ВВП, відсоткові ставки), стан фінансового ринку, регуляторне середовище, конкурентна ситуація на страховому ринку, а також форс-мажорні обставини – природні катастрофи, пандемії та збройні конфлікти [26; 34]. За даними Національного банку України [28], упродовж 2022-2025 рр. страховий ринок функціонував під впливом комплексу несприятливих факторів, що призвело до скорочення кількості страхових компаній з 128 до 57 одиниць (на 55,5%), що свідчить про високий рівень чутливості галузі до зовнішніх шоків.

Дослідження свідчать, що в умовах воєнного стану страховики зіштовхнулися з низкою специфічних проблем: ускладненням організації роботи персоналу, обмеженим доступом до інформаційних ресурсів, зростанням частоти страхових випадків та звуженням можливостей міжнародного перестрахування [34]. Останній аспект є критичним для великих страховиків, оскільки частка переданих у перестрахування премій традиційно становить 20–30% валового портфеля.

Посилення пруденційного нагляду з боку Національного банку України, зокрема після передачі йому функцій регулювання небанківського фінансового сектору, супроводжується підвищенням вимог до капіталу, ліквідності та прозорості діяльності страховиків [36]. Додатковим викликом стало впровадження з 2023 року міжнародного стандарту фінансової звітності МСФЗ

17, який змінив підходи до оцінки страхових зобов'язань і визнання доходів, що вплинуло на показники фінансових результатів і рентабельності діяльності [37].

Серед внутрішніх чинників визначальними є: адекватність тарифної політики, якість андеррайтингу, ефективність інвестиційної діяльності, рівень витрат на ведення справи та система управління ризиками [11]. Особливе значення має структура інвестиційного портфеля. Прагнення підвищити дохідність шляхом переорієнтації на менш ліквідні фінансові інструменти може призвести до виникнення дефіциту ліквідності в разі різкого зростання страхових виплат [37].

Інфляційний чинник також чинить суттєвий вплив на фінансову стійкість страховиків. Зростання цін підвищує вартість врегулювання страхових випадків і операційні витрати, що негативно впливає на рентабельність діяльності. За умов несвоєчасного перегляду тарифів формується дисбаланс між очікуваними та фактичними виплатами, що може призвести до збитковості страхових операцій [26].

Узагальнення зовнішніх і внутрішніх чинників впливу наведено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

**Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість страхової компанії в
кризових умовах**

Група	Вид чинника	Характер впливу	Можливість управління	Прояв у 2022–2025 рр.
Зовнішні макроекономічні	Інфляція, девальвація гривні	Зростання вартості виплат і витрат	Обмежена	Зростання адмін. витрат на 146% за 4 роки
Зовнішні макроекономічні	Падіння ВВП, рецесія	Скорочення попиту на страх. послуги	Обмежена	Зниження премій у 2023 р. на 7,3%
Зовнішні регуляторні	Жорсткіші вимоги НБУ до капіталу	Підвищення вимог до достатності капіталу	Адаптація	Скорочення кількості СК з 128 до 57
Зовнішні регуляторні	Запровадження МСФЗ 17 (2023)	Зміна порядку визнання резервів і доходів	Адаптація	Переоформлення фінансової звітності
Зовнішні ринкові	Конкурентний тиск	Тиск на тарифи та маржу прибутку	Висока	Зменшення частки перестраховування до 12%

Продовження табл. 1.3

Зовнішні форс-мажорні	Воєнні дії	Зростання збитків, обмеження перестраховування	Відсутня	Від'ємні чисті виплати у 2022 р.
Внутрішні операційні	Якість андеррайтингу та тарифна політика	Рівень збитковості страхового портфеля	Висока	КК у 2023 р. = 0,901 (близько до критичного)
Внутрішні фінансові	Переорієнтація на менш ліквідні активи	Ризик дефіциту оперативної ліквідності	Висока	Грошові кошти скоротились у 7,2 рази
Внутрішні фінансові	Ефективність інвестиційної політики	Дохідність та ризиковість активів	Висока	Кід знизилася з 27,2% до 9,1% (2024 р.)
Внутрішні управлінські	Циклічність фінансових результатів	Нестабільність планування капіталу	Висока	ROE: від 3,73% (2024) до 31,9% (2025)

Джерело: складено на основі [11; 26; 28]

Аналіз представлених даних табл. 1.3 свідчить, що в кризових умовах зазначені чинники діють комплексно та взаємопов'язано, посилюючи негативний вплив один одного. У цьому контексті важливим орієнтиром для підвищення фінансової стійкості страховиків є впровадження підходів

директиви Solvency II, яка передбачає інтегровану систему управління ризиками та оцінку платоспроможності з урахуванням різних типів ризиків [10].

Для наочності взаємозв'язку між чинниками впливу та результируючим рівнем фінансової стійкості страховика доцільно використовувати відповідну структурну модель (рис. 1.2).

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ (некеровані)		ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ (керовані)
• Воєнні дії / форс-мажор • Макроекономічна нестабільність • Регуляторні зміни НБУ / МСФЗ 17 • Конкурентний тиск • Обмеження перестраховування	ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИКА (результируючий стан)	• Тарифна / андеррайт. політика • Структура інвестиційних активів • Управління витратами • Якість страхового портфеля • Ризик-менеджмент
Формують зовнішнє операційне середовище	Платоспроможність + Виконання зобов'язань + Фін. результат	Визначають здатність до адаптації

Рис. 1.2. Взаємодія зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на фінансову стійкість страховика

Джерело: складено на основі [11; 26]

Особливу загрозу в сучасних умовах становить концентраційний ризик, який виникає внаслідок надмірної залежності страховика від окремих видів страхування, каналів збуту, перестраховувальників або класів активів. В умовах воєнного стану цей ризик посилюється: компанії з високою часткою автострахування зазнають значних збитків через зростання кількості страхових випадків, тоді як диверсифіковані страховики демонструють вищий рівень стійкості [11].

Кількісна оцінка загроз є важливим елементом системи забезпечення фінансової безпеки страховика. Згідно з підходами Solvency II, страхові компанії повинні здійснювати власну оцінку ризиків і платоспроможності (ORSA) на регулярній основі, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та формувати адекватні управлінські рішення [10].

В табл. 1.4 систематизовано шість основних загроз фінансовій стійкості страховика в умовах воєнного стану за ступенем критичності.

Таблиця 1.4

Класифікація загроз фінансовій стійкості страховика за ступенем критичності в умовах воєнного стану

Загроза	Джерело загрози	Ступінь критичності	Ознаки прояву	Заходи нейтралізації
Ризик неплатоспроможності	Різне зростання страхових виплат на тлі зниження премій	Критичний	КК > 1,0; маржа платоспроможності < нормативу	Нарощення капіталу; обмеження прийому ризиків
Ризик ліквідності	Переорієнтація портфеля на менш ліквідні активи	Високий	Різне зниження грошових залишків при зростанні ФІ	Встановлення ліміту частки неліквідних активів
Ризик концентрації	Залежність від одного виду страхування або перестраховальника	Високий	Питома вага одного виду > 50% портфеля	Диверсифікація портфеля; пошук нових перестраховальників
Інфляційний ризик	Зростання вартості відновлення майна та медичних послуг	Середній	Рівень виплат зростає швидше за темп приросту премій	Своєчасне коригування страхових тарифів

Продовження табл. 1.4

Регуляторний ризик	Зміни вимог НБУ, впровадження нових стандартів	Середній	Порушення нормативних показників після зміни правил	Моніторинг регуляторних змін; дострокова адаптація
Репутаційний ризик	Затримки виплат, відмови у відшкодуванні	Середній	Зростання скарг, відтік клієнтів	Якісний клієнтський сервіс; прозорість врегулювання

Джерело: складено на основі [11; 26; 34]

Ризик неплатоспроможності є найбільш критичним, оскільки безпосередньо ставить під загрозу здатність страховика виконувати зобов'язання. Ризик ліквідності та ризик концентрації класифікуються як

«високі», оскільки можуть швидко переростати у загрозу неплатоспроможності за несприятливого збігу обставин.

Проблема достатності страхових резервів заслуговує на окрему увагу. Коефіцієнт резервування (відношення страхових резервів до валових премій) є важливим індикатором здатності страховика покривати прийняті зобов'язання. Дідур С., Глухова В. та Кравченко Х. [11] зазначають, що в умовах підвищеної невизначеності страховики схильні до недооцінки збитків (особливо за відкладеними виплатами), що може призвести до недостатнього резервування та виникнення дефіциту коштів для виплат у майбутньому.

Вагомим чинником впливу на фінансову стійкість страховиків у кризових умовах є також ризик відтоку клієнтів та зниження лояльності страхувальників. Зниження реальних доходів населення в умовах воєнного стану та інфляції призводить до відмови від «необов'язкових» видів страхування – добровільного медичного страхування, страхування майна, страхування виїзду за кордон. Це безпосередньо впливає на обсяги надходжень страхових премій та, відповідно, на здатність формувати адекватні страхові резерви [34; 26].

Окремим важливим аспектом є вплив концентраційного ризику на фінансову стійкість страховика. Концентраційний ризик виникає у разі надмірної залежності страхової компанії від одного виду страхування, одного каналу збуту, одного перестраховальника або одного класу активів [11]. В умовах воєнного стану концентраційний ризик набуває особливої гостроти: страховики, що мають надмірну частку автострахування у своєму портфелі, стикаються зі сплеском збитків через пошкодження автотранспорту внаслідок воєнних дій та бойових дій, тоді як ті, хто диверсифікував портфель, демонструють більшу стійкість.

Отже, у сучасних умовах фінансова стійкість страхової компанії визначається комплексною дією взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх чинників. Це зумовлює необхідність впровадження системного підходу до управління ризиками, підвищення адаптивності бізнес-моделі страховика та використання сучасних інструментів оцінки фінансової безпеки.

1.3. Методичні підходи оцінки рівня фінансової безпеки страхової компанії

Методична база оцінки рівня фінансової безпеки страхової компанії є важливою складовою системи фінансового аналізу та управління. Вибір адекватного методичного інструментарію визначає достовірність та інформативність оцінки, а відтак – і якість управлінських рішень, спрямованих на підтримку та підвищення рівня фінансової безпеки страховика.

У науковій літературі виокремлюють кілька основних підходів до оцінки фінансової безпеки суб'єктів господарювання: індикаторний (індикативний), ресурсно-функціональний, програмно-цільовий (інтегральний), ранговий та вартісний [33]. Кожен із них має свої переваги та обмеження, а вибір залежить від мети дослідження та наявної інформаційної бази. Порівняльну характеристику методичних підходів представлено у табл. 1.5.

Порівняльна характеристика методичних підходів до оцінки фінансової безпеки страховика

Підхід	Сутність	Переваги	Недоліки
Індикаторний	Порівняння фактичних показників з пороговими значеннями	Простота, наочність, придатність для моніторингу	Суб'єктивність порогів; не дає інтегральної оцінки
Ресурсно-функціональний	Оцінка ефективності використання ресурсів за функціями безпеки	Виявлення конкретних проблемних зон	Потреба у великому обсязі аналітичних даних
Інтегральний (таксономічний)	Зведення різноспрямованих показників до єдиного індексу відстані від еталону	Узагальненість, порівнюваність у динаміці	Складність визначення вагових коефіцієнтів
Ранговий	Присвоєння рейтингу страховику на основі зваженої суми показників	Порівнюваність між страховиками	Обмежена глибина аналізу
Вартісний	Оцінка на основі ринкової вартості бізнесу та активів страховика	Ринкова орієнтованість	Потребує ринкових котирувань

Джерело: складено на основі [6; 20; 25;]

Як видно з табл. 1.5, для практичної оцінки фінансової безпеки страховика найбільш доцільним є поєднання індикаторного та інтегрального підходів. Індикаторний підхід дозволяє зіставити кожен показник із нормативним значенням та ідентифікувати «проблемні зони», тоді як інтегральний – отримати узагальнену характеристику рівня безпеки в динаміці та порівнювати її між роками [20].

Особливий інтерес для практичного застосування становить таксономічний метод (метод відстані до еталону), який є різновидом інтегрального підходу. Сутність методу полягає у нормалізації показників, побудові еталонного вектора та обчисленні евклідової відстані кожного спостереження від ідеального еталонного стану [6; 20]. Перевага таксономічного методу – можливість об'єднати різноспрямовані показники

(стимулятори і дестимулятори) в єдиний інтегральний показник фінансової безпеки (ІПФБ), нормований на відрізьку [36], де 0 означає максимальну загрозу, а 1 – абсолютну безпеку.

Аберніхіна І., Топоркова О. та ін. [38] пропонують поділяти показники фінансової стійкості страховика на дві групи: загальноекономічні (коефіцієнт автономії, ліквідність, рентабельність) та специфічно страхові (рівень виплат, комбінований коефіцієнт збитковості, коефіцієнт резервування, частка перестраховування). Така диференціація дозволяє проводити як міжсекторне порівняння, так і галузевий бенчмаркінг між страховиками.

Таблиця 1.6

Система індикаторів оцінки фінансової безпеки страхової компанії

Блок	Показник / позначення	Формула розрахунку	Норматив
Блок 1. Ліквідність і фінансова стійкість	Коефіцієнт автономії (Ка)	ВК / Активи	$\geq 0,10$
	Достатність власного капіталу (Кд)	ВК / Страхові резерви	$\geq 0,25$
	Поточна ліквідність (Кпл)	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	$\geq 1,0$
	Абсолютна ліквідність (Кал)	(Грошові кошти + КФІ) / Поточні зобов'язання	$\geq 0,5$
Блок 2. Ефективність страхових операцій	Збитковість (Кз)	Чисті виплати / Чисті зароблені премії	$< 0,70$
	Рівень витрат (Кв)	(Витрати на збут + Адмін. витрати) / Валові премії	$< 0,40$
	Комбінований коефіцієнт (КК)	Кз + Кв	$< 1,0$
	Частка перестраховування (Кп)	Передані премії / Валові премії	$< 0,50$
	Коефіцієнт резервування (Кр)	Страхові резерви / Валові премії	$\geq 0,50$
Блок 3. Рентабельність та інвестиції	ROA, %	Чистий прибуток / Активи $\times 100$	$> 1,0\%$
	ROE, %	Чистий прибуток / ВК $\times 100$	$> 5,0\%$
	Інвестиційна доходність (Кід), %	Інвестиційний дохід / Інвестиційні активи $\times 100$	$> 5,0\%$

Джерело: складено на основі [6; 20; 38]

Як видно з табл. 1.6, система індикаторів охоплює 12 показників, об'єднаних у три блоки, і включає як загальноприйняті фінансові коефіцієнти, так і специфічні страхові індикатори. Пойда-Носик Н. Н. [33] наголошує, що при оцінці за індикаторним підходом порівняння фактичних значень з пороговими дозволяє ідентифікувати рівень безпеки: достатній (всі показники відповідають нормативам), прийнятний (поодинокі відхилення), критичний (системні відхилення) та кризовий (більшість показників нижче нормативних).

При застосуванні таксономічного методу показники класифікуються на стимулятори (зростання значення підвищує рівень безпеки) та дестимулятори (зростання значення знижує рівень безпеки). Нормалізація виконується методом min-max окремо для кожної групи, що забезпечує зіставність різних за природою показників. Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки (ІПФБ) виконується за формулою [6; 20]:

$$\text{ІПФБ} = 1 - d_i / d_{\max}, \quad (1.1)$$

де d_i – евклідова відстань від еталону, $d_{\max} = \sqrt{n}$ (n – кількість показників у системі).

Важливим аспектом методичного забезпечення є інформаційна база. Відповідно до вимог МСФЗ 17 «Договори страхування» [37], що набув чинності в Україні з 2023 р., фінансова звітність страхових компаній стала більш прозорою та інформативною. Наглядова статистика НБУ [28] публікує агреговані дані про страховий сектор, включаючи обсяг премій, виплат, структуру активів і показники платоспроможності, що є незамінним джерелом для ринкового бенчмаркінгу та галузевого порівняльного аналізу.

Комплексний методичний підхід до оцінки фінансової безпеки страховика, запропонований для використання у даному дослідженні, наведено на рис. 1.3.

ЕТАП 1. Формування інформаційної бази (фінансова звітність за МСФЗ 17, наглядова статистика НБУ, дані фінансової звітності конкретного страховика)
ЕТАП 2. Розрахунок системи з 12 індикаторів за трьома блоками (Блок 1: Ліквідність / Блок 2: Страхові операції / Блок 3: Рентабельність та інвестиції)
ЕТАП 3. Індикаторний підхід – порівняння з нормативами (виявлення відхилень; присвоєння статусу N – норма / П – порушення за кожним показником)
ЕТАП 4.

Таксономічний метод – розрахунок ІПФБ (нормалізація min-max → еталонний вектор → евклідова відстань → $ІПФБ = 1 - d / \sqrt{n}$)
ЕТАП 5. Інтерпретація результатів та формування рекомендацій (рівні: < 0,30 – небезпечний / 0,30–0,50 – задовільний / > 0,50 – безпечний)

Рис. 1.3. Комплексний методичний підхід до оцінки фінансової безпеки страхової компанії

Джерело: складено на основі [6; 20; 33]

Застосування описаного методичного підходу (рис. 1.3) забезпечує: по-перше, прозорість та відтворюваність оцінки завдяки чіткій системі з 12 показників; по-друге, можливість динамічного моніторингу – порівняння ІПФБ між роками чи між різними страховиками; по-третє, практичну орієнтованість висновків, оскільки кожен показник прив'язаний до конкретного нормативу НБУ або рекомендації науковців.

Варто зазначити, що єдиної загальновизнаної методики оцінки фінансової безпеки страховиків в Україні наразі не існує – це зумовлено як відносною молодістю вітчизняного ринку, так і регуляторними змінами останніх років. Корпан О. В. [20] наголошує, що адаптація методики до конкретних умов ринку є необхідною умовою отримання достовірних результатів. Запропонований у даному дослідженні підхід побудовано з урахуванням специфіки функціонування вітчизняних страховиків в умовах воєнного стану та нової регуляторної архітектури.

Специфіка оцінки фінансової безпеки страховиків в умовах воєнного стану полягає в необхідності коригування нормативних значень показників. Ситник Н. С. та Михайлюк М. В. [37] зазначають, що стандартні порогові значення індикаторів, розроблені для мирного часу, можуть бути недостатніми або надмірно жорсткими в умовах екстраординарних ринкових шоків. Зокрема, різке зростання коефіцієнта поточної ліквідності при одночасному скороченні грошових залишків може свідчити не про покращення ліквідності, а про структурні зміни у пасивах балансу (погашення короткострокових зобов'язань). Це підкреслює важливість комплексного аналізу показників у їх взаємозв'язку, а не ізольованого вивчення кожного з них.

Окремої уваги заслуговує питання вибору горизонту аналізу при оцінці фінансової безпеки страховика. Меліхова Т. О. [25] наголошує, що для отримання достовірної оцінки необхідно охоплювати не менше трьох-п'яти років діяльності, оскільки страховий бізнес характеризується циклічністю фінансових результатів.

Порівняльна характеристика міжнародних методик оцінки фінансової безпеки страховиків представлено в табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Порівняльна характеристика міжнародних методик оцінки фінансової безпеки страховиків

Методика / система	Розробник / країна	Ключові блоки оцінки	Особливість застосування
CARAMELS	МВФ / Світовий банк	Капітал, активи, перестраховування, адекватність резервів, управління, доходи, ліквідність, чутливість	Адаптація банківського CAMELS для страхового сектору
A.M. Best Rating System	Рейтингове агентство A.M. Best (США)	Балансова сила, операційна ефективність, ділова гнучкість, якість менеджменту	Найширше визнана у страховій галузі; охоплює якісні та кількісні фактори
IRIS-ratios (NAIC)	Національна асоціація страхових комісарів (США)	11-14 фінансових коефіцієнтів із нормативними діапазонами	Орієнтована на раннє попередження; автоматичний скринінг страховиків
Insurance Core Principles (IAIS)	Міжнародна асоціація страхових наглядових органів	Платоспроможність, управління ризиками, захист страхувальників, прозорість	Глобальні стандарти нагляду; основа для національних регуляторних систем
Таксономічний метод (вітчизняна практика)	Наукова школа, Україна [6; 20]	Нормалізовані фінансові коефіцієнти; інтегральний індекс ПФБ	Зручний для динамічного аналізу та порівняння між страховиками

Джерело: складено на основі [6; 10; 20; 25; 33]

Порівняльний аналіз, наведений у табл. 1.7, засвідчує, що всі провідні міжнародні методики поєднують кількісну оцінку фінансових показників із якісним аналізом системи управління ризиками. Методика IRIS-ratios NAIC є найбільш близькою до вітчизняного індикаторного підходу, тоді як таксономічний метод, що застосовується в даному дослідженні, забезпечує

додаткову перевагу – зведення показників до єдиного інтегрального індексу, що полегшує динамічний аналіз і порівняння між страховиками.

Значний науковий і практичний інтерес становить досвід зарубіжних країн у побудові методичних підходів до оцінки фінансової безпеки страховиків. У міжнародній практиці найбільш поширеними є: система CAMELS (адаптована для страховиків як CARAMELS), методика рейтингового агентства А.М. Best, показники NAIC (Національна асоціація страхових комісарів США) та система показників IAIS (Міжнародна асоціація страхових наглядових органів) [25].

Порівняльну характеристику ключових регуляторних вимог до страховиків за вітчизняним законодавством та стандартами Solvency II наведено у табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Порівняльна характеристика регуляторних вимог до фінансової безпеки страховиків за законодавством України та стандартами Solvency II

Параметр	Законодавство України (Закон № 1909-IX, НБУ)	Solvency II (ЄС)
Мінімальний капітал	Абсолютний мінімум для поп-Life СК; встановлений у гривнях	MCR – мінімальний капітал; SCR – цільовий, розраховується на основі VaR 99,5% за 1 рік
Оцінка платоспроможності	Маржа платоспроможності: порівняння наявного та нормативного капіталу	Повний актуарний розрахунок власних коштів (Own Funds) відносно SCR та MCR
Страхові резерви	Технічні резерви формуються за видами страхування згідно з правилами НБУ	Найкраща оцінка (Best Estimate) + ризикова маржа; дисконтування за кривою дохідності
Управління ризиками	Загальні вимоги до системи управління ризиками	Комплексна ORSA (власна оцінка ризиків і платоспроможності)
Розкриття інформації	Публічна звітність за МСФЗ 17; звіт про платоспроможність	SFCR (публічний звіт) + RSR (приватний звіт для регулятора)
Інвестиційний портфель	Перелік допустимих активів для представлення резервів	Принцип «обачної особи» (Prudent Person Principle): без жорстких лімітів, але обов'язкова диверсифікація

Джерело: складено на основі [10; 16]

Аналіз табл. 1.8 засвідчує, що стандарти Solvency II є суттєво вимогливішими порівняно з чинним вітчизняним регулюванням у частині кількісної оцінки платоспроможності та управління ризиками. Впровадження

підходів, що базуються на ризик-орієнтованому розрахунку SCR, стимулюватиме страховиків до більш точного ціноутворення та формування адекватних резервів, що позитивно позначиться на загальному рівні фінансової безпеки страхового сектору України.

З метою гармонізації вітчизняного регулювання страхового ринку з вимогами Європейського Союзу, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, передбачено поступове впровадження стандартів Директиви Solvency II [10]. Ця директива базується на трирівневій архітектурі: кількісні вимоги (мінімальний та цільовий капіталовий норматив – MCR та SCR), якісні вимоги (система управління ризиками та внутрішнього контролю) та вимоги до розкриття інформації.

Важливою складовою методичної бази оцінки фінансової безпеки страховика є нормативно-правове регулювання, яке визначає мінімально допустимі вимоги до фінансового стану страхових компаній. В Україні ключовим регуляторним актом є Закон України «Про страхування» (2021) [16], що встановив нові вимоги до мінімального розміру статутного капіталу, структури активів та звітності страховиків. Додатковими регуляторними документами є нормативно-правові акти НБУ щодо пруденційного нагляду за страховим ринком [28].

Слід також враховувати обмеження, притаманні будь-якій кількісній методиці оцінки фінансової безпеки. По-перше, фінансова звітність відображає ретроспективний стан компанії, тоді як для управління фінансовою безпекою важлива також прогностична складова. По-друге, нормативні значення показників є динамічними та потребують перегляду в міру зміни ринкових умов. По-третє, кількісні методи не здатні повною мірою врахувати якісні фактори – репутацію менеджменту, корпоративне управління та стратегічне позиціонування страховика [25]. Усвідомлення цих обмежень є необхідною умовою адекватної інтерпретації результатів оцінки та формулювання обґрунтованих управлінських висновків.

Обрана система з 12 індикаторів є достатньою для комплексної діагностики фінансової безпеки страховика, оскільки охоплює всі ключові аспекти його діяльності: достатність капіталу та ліквідність (блок 1), ефективність страхових операцій (блок 2) та рентабельність разом з інвестиційною доходністю (блок 3). Відповідно до вимог методичної коректності, у систему включено як стимулятори – показники, зростання яких підвищує рівень фінансової безпеки, так і дестимулятори – показники, зростання яких свідчить про її погіршення [33]. Така диференціація є обов'язковою умовою коректного застосування таксономічного методу.

Практика застосування методів оцінки фінансової безпеки страховиків свідчить, що жоден із підходів не є універсальним. Індикаторний метод ефективний для оперативного моніторингу та сигналізування про відхилення конкретних показників від нормативних меж. Водночас він не дозволяє отримати єдину узагальнену оцінку та порівняти динаміку фінансової безпеки між роками. Інтегральний метод усуває цей недолік, але вимагає обґрунтованого вибору вагових коефіцієнтів [6; 20]. Саме тому в даному дослідженні застосовується таксономічний метод, де вагові коефіцієнти не встановлюються суб'єктивно, а визначаються математично – через відстань від еталонного вектора.

Отже, узагальнення існуючих методичних підходів до оцінки фінансової безпеки страхової компанії дозволяє зробити висновок, що найбільш обґрунтованим є їх комбіноване використання. Поєднання індикаторного підходу з інтегральним (таксономічним) забезпечує як детальну діагностику окремих аспектів фінансового стану страховика, так і формування узагальнюючої оцінки рівня його фінансової безпеки. Запропонований у дослідженні комплексний підхід, що базується на системі з 12 індикаторів та розрахунку інтегрального показника ІПФБ, враховує галузеву специфіку страхового бізнесу, вимоги національного регулятора та сучасні виклики, пов'язані з функціонуванням економіки в умовах воєнного стану. Це створює належне методичне підґрунтя для проведення подальшого аналітичного

дослідження фінансової безпеки страхової компанії у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «СК «УСГ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПАТ «СК «УСГ»

Приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «УСГ» (далі – ПАТ «СК «УСГ») є одним із найбільших операторів ринку майнового страхування в Україні. Компанія зареєстрована в місті Києві за адресою: вул. Федорова Івана, буд. 32а; ідентифікаційний код за ЄДРПОУ – 30859524. Свою діяльність страховик провадить на підставі ліцензій Національного банку України на здійснення ризикових видів страхування.

Упродовж аналізованого чотирирічного періоду (2022-2025 рр.) компанія функціонувала в умовах активної фази воєнного стану, що суттєво позначилося як на операційній, так і на фінансовій складових її діяльності. Попри зовнішні шоки ПАТ «СК «УСГ» зберегло позицію системно значимого страховика та продемонструвало здатність адаптуватися до несприятливого середовища.

Чисельність персоналу за аналізований період зазнала поступового скорочення: з 620 осіб у 2022 році до 592 у 2023-му, 582 – у 2024-му та 575 – у 2025 році. Така динаміка відображає як загальний тренд оптимізації витрат на персонал в умовах невизначеності, так і технологічну трансформацію операційних процесів компанії.

Страховий портфель компанії традиційно зосереджений у сегменті майнового страхування, насамперед – обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) та автокаско. Протягом 2022–2025 рр. загальний обсяг валових підписаних премій демонстрував висхідну динаміку: з 3 167,5 млн грн у 2022-му до 4 097,9 млн грн у 2025 році (рис. 2.1).

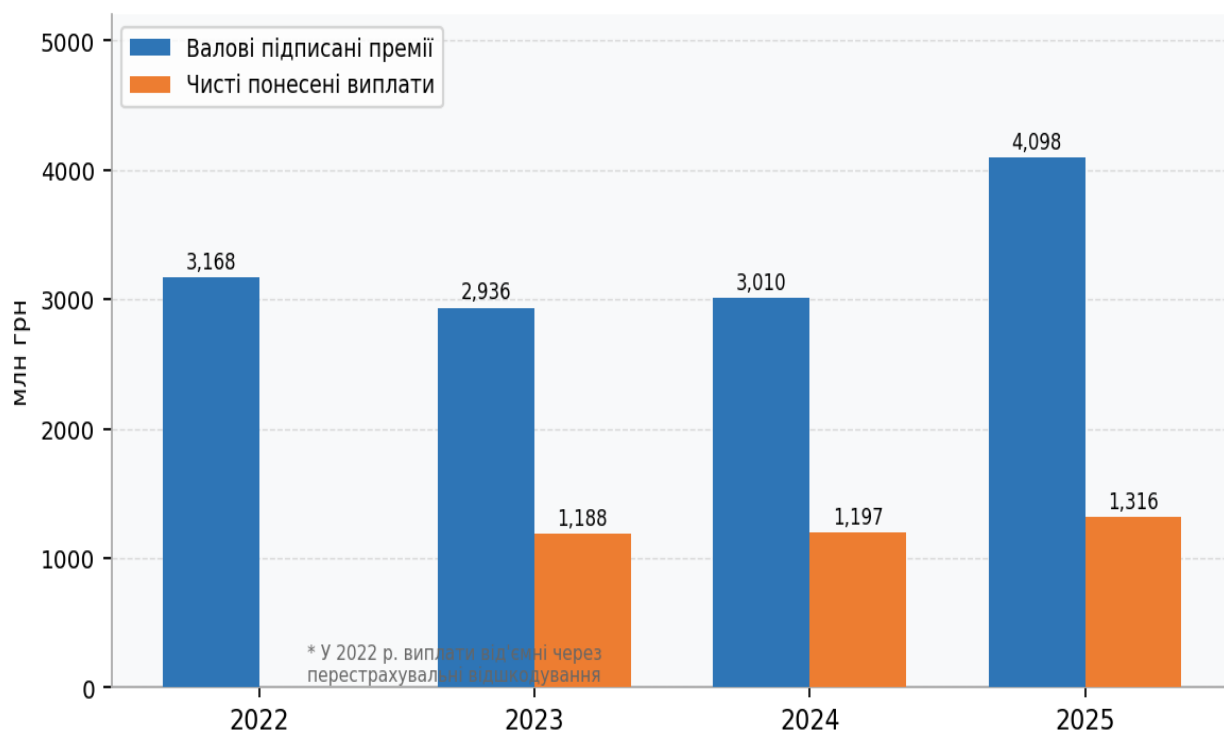

Рис. 2.1. Динаміка валових підписаних премій та чистих страхових виплат ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр., млн грн

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Як видно з рис. 2.1, у 2022 році обсяг чистих виплат мав від'ємне значення, що пояснюється специфікою перестраховального відшкодування за масовими збитками воєнного часу. Починаючи з 2023 р. виплати стабілізувалися на рівні 1 187–1 316 млн грн, що відображає реальне навантаження на страховий портфель.

Валюта балансу компанії у 2022 р. становила 3 437,8 млн грн, у 2023 р. – 2 729,5 млн грн (скорочення на 20,6%), у 2024 р. – 2 988,7 млн грн, а у 2025 р. – 4 199,9 млн грн (+40,5%). На рис. 2.2 відображено динаміку власного капіталу та страхових резервів – ключових складових пасивної структури страховика.

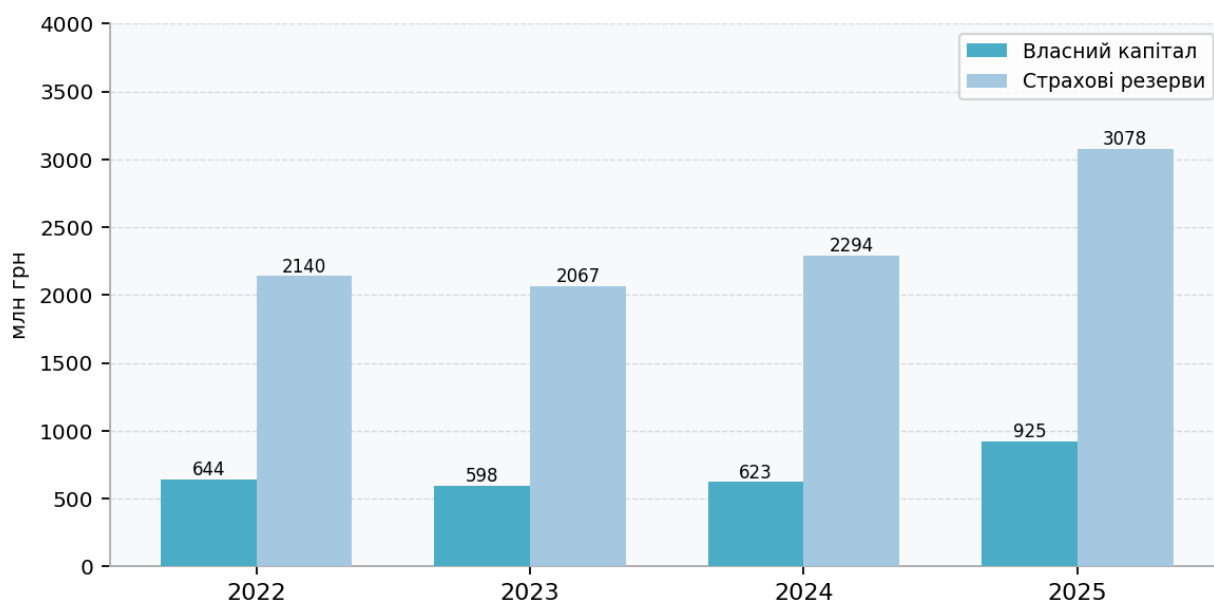

Рис. 2.2. Динаміка власного капіталу та страхових резервів ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр., млн грн

Джерело: Складено автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Структурний аналіз пасивів засвідчує, що страхові резерви стабільно перевищують власний капітал у 3-4 рази, що є типовим для великих страховиків із переважанням обов'язкових видів страхування. Разом з тим динамічне нарощення власного капіталу у 2025 р. (+48,5% за рік) свідчить про суттєве покращення фінансових результатів і є позитивним сигналом для фінансової безпеки компанії.

Таблиця 2.1

Динаміка валових підписаних премій ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр.,

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Валові підписані премії, млн грн	3 167,5	2 936,4	3 009,6	4 097,9
Приріст до попереднього року, %	—	-7,3	+2,5	+36,2
Премії, передані у перестрахування, млн грн	886,7	511,5	489,8	494,5
Частка перестрахування, %	28,0	17,4	16,3	12,1
Власний капітал, млн грн	643,8	597,6	622,7	924,8
Страхові резерви, млн грн	2 140,4	2 066,9	2 293,6	3 078,2

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Аналіз динаміки валових підписаних премій ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр. (табл. 2.1) свідчить про загальну тенденцію до зростання обсягів страхової діяльності після тимчасового спаду у 2023 році. Так, у 2023 р. обсяг премій скоротився на 7,3% порівняно з 2022 р., що можна пов'язати з негативним впливом макроекономічної нестабільності та воєнних ризиків. Водночас уже у 2024 р. спостерігається відновлення ринку (+2,5%), а у 2025 р. – суттєве зростання на 36,2%, що свідчить про активізацію страхового бізнесу та розширення клієнтської бази.

Важливою тенденцією є поступове зниження обсягів премій, переданих у перестраховування: з 886,7 млн грн у 2022 р. до 494,5 млн грн у 2025 р. Відповідно частка перестраховування зменшилася з 28,0% до 12,1%, що може свідчити про підвищення фінансової самостійності страховика, зростання його ризик-апетиту та зміцнення внутрішнього потенціалу покриття страхових зобов'язань.

Отже, ПАТ «СК «УСГ» є великим диверсифікованим страховиком із чітко вираженою спеціалізацією на майновому страхуванні, здатним нарощувати страховий портфель навіть в умовах воєнного стану. Детальна оцінка фінансових показників компанії здійснена в наступних підрозділах.

2.2. Оцінка ключових показників фінансової стійкості та платоспроможності компанії

Фінансова стійкість страхової компанії оцінюється через систему відносних показників, що характеризують достатність власного капіталу, якість активів, ефективність страхових операцій та здатність виконувати зобов'язання перед страхувальниками. Відповідно до вимог Національного банку України та методичних рекомендацій щодо оцінки фінансової надійності страховиків, аналіз проводиться за трьома блоками: ліквідність і фінансова стійкість, ефективність страхових операцій, рентабельність.

Динаміка фінансових результатів діяльності ПАТ «СК «УСГ» протягом 2022-2025 рр. представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка фінансових результатів ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр., млн грн

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Чисті зароблені страхові премії	1 919,2	2 548,6	2 442,0	3 076,6
Чисті понесені виплати	-596,8	1 187,6	1 196,8	1 316,1
Валовий прибуток від страхових операцій	1 176,2	1 219,1	1 081,5	1 574,8
Витрати на збут	1 132,5	1 100,6	927,6	1 119,6
Адміністративні витрати	105,5	175,3	193,3	259,7
Інші фінансові доходи	274,3	289,5	224,4	393,7
Фінансовий результат до оподаткування	180,3	137,9	42,9	360,2
Чистий прибуток	85,0	109,0	23,2	295,0

Джерело: Розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Аналіз фінансових результатів ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр. свідчить про нерівномірну, але загалом позитивну динаміку прибутковості страхової діяльності.

Обсяг чистих зароблених страхових премій демонструє тенденцію до зростання: з 1 919,2 млн грн у 2022 р. до 3 076,6 млн грн у 2025 р. Винятком є 2024 р., де зафіксовано незначне зниження (-4,2%), що може бути пов'язано зі скороченням попиту на страхові послуги або зміною структури страхового портфеля. Водночас у 2025 р. спостерігається суттєве зростання (+26,0%), що підтверджує активізацію операційної діяльності компанії.

Чисті понесені виплати мають загальну тенденцію до зростання, що відображає збільшення страхових випадків або підвищення рівня виплат за договорами страхування. Особливо значне зростання відбулося у 2023 р., що могло негативно вплинути на фінансовий результат. У наступні роки темпи зростання виплат стабілізуються.

Валовий прибуток від страхових операцій коливається протягом аналізованого періоду: після зростання у 2023 р. до 1 219,1 млн грн у 2024 р. відбулося його зниження до 1 081,5 млн грн, однак у 2025 р. показник суттєво зріс до 1 574,8 млн грн. Це свідчить про покращення ефективності основної діяльності страховика.

Витрати на збут мають тенденцію до оптимізації: їх рівень знизився у 2024 р. до 927,6 млн грн, що позитивно вплинуло на фінансовий результат, однак у 2025 р. знову відбулося зростання до 1 119,6 млн грн. Адміністративні витрати демонструють стабільне зростання протягом усього періоду, що може бути пов'язано з інфляційними процесами та розширенням діяльності компанії.

Інші фінансові доходи відіграють важливу роль у формуванні прибутку, особливо у 2025 р., де їх обсяг досяг 393,7 млн грн. Це свідчить про ефективне управління фінансовими інвестиціями та додатковими джерелами доходів.

Фінансовий результат до оподаткування характеризується значними коливаннями: з 180,3 млн грн у 2022 р. він знизився до 42,9 млн грн у 2024 р., після чого різко зріс до 360,2 млн грн у 2025 р. Аналогічну динаміку має чистий прибуток: мінімальне значення у 2024 р. (23,2 млн грн) змінюється суттєвим зростанням до 295,0 млн грн у 2025 р.

Таким чином, 2024 рік можна охарактеризувати як кризовий з точки зору прибутковості, тоді як у 2025 р. спостерігається відновлення та суттєве зміцнення фінансових результатів. Загалом компанія демонструє здатність адаптуватися до складних економічних умов, забезпечуючи зростання доходів і підвищення ефективності діяльності у довгостроковій перспективі.

Аналіз показників рентабельності (рис. 2.3) свідчить про значну варіативність фінансових результатів.

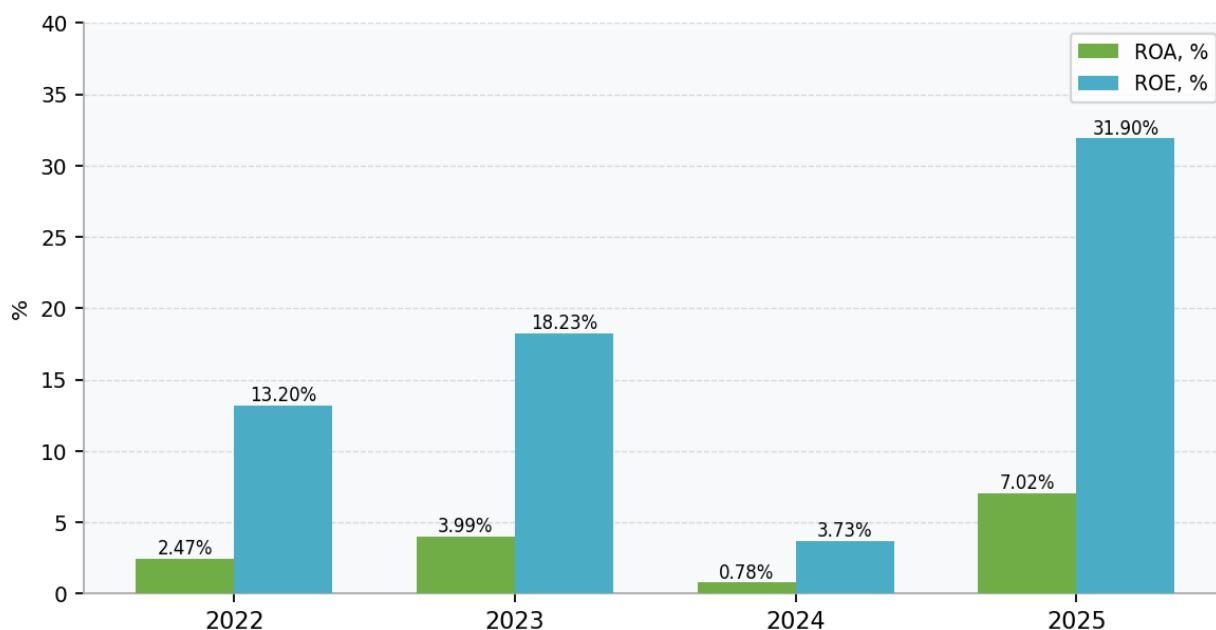

Рис. 2.3. Динаміка показників рентабельності ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр., %

Джерело: Розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Аналіз показників рентабельності ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр. свідчить про суттєві коливання ефективності використання активів і власного капіталу компанії.

Зокрема, у 2022 р. рівень рентабельності активів (ROA) становив 2,47%, а рентабельність власного капіталу (ROE) – 13,20%, що характеризує помірний рівень прибутковості діяльності страховика. У 2023 р. спостерігається зростання обох показників: ROA збільшився до 3,99%, а ROE – до 18,23%, що свідчить про підвищення ефективності управління ресурсами та покращення фінансових результатів.

Водночас у 2024 р. відбулося різке зниження рентабельності: ROA скоротився до 0,78%, а ROE – до 3,73%. Така негативна динаміка може бути зумовлена зростанням витрат, збільшенням страхових виплат або зниженням прибутковості страхових операцій в умовах економічної нестабільності.

У 2025 р. ситуація кардинально покращилася: ROA зріс до 7,02%, а ROE – до 31,90%, що є найвищими значеннями за досліджуваний період. Це свідчить

про значне підвищення ефективності діяльності компанії, зростання чистого прибутку та покращення віддачі як активів, так і власного капіталу.

Загалом динаміка показників рентабельності має хвилюподібний характер, однак кінцевий результат демонструє суттєве зміцнення фінансових результатів підприємства. Особливо важливим є випереджальне зростання ROE порівняно з ROA, що вказує на ефективне використання власного капіталу та можливий вплив фінансового левериджу.

Таким чином, аналіз ключових показників підтверджує: ПАТ «СК «УСГ» є платоспроможним страховиком із достатнім рівнем власного капіталу. Разом із тим нерівномірність фінансових результатів і суттєве зростання витрат вказують на необхідність поглибленої діагностики загроз фінансовій безпеці.

2.3. Діагностика загроз фінансовій безпеці ПАТ «СК «УСГ» в сучасних умовах

Комплексна діагностика фінансової безпеки страхової компанії потребує застосування системи кількісних показників, що охоплюють усі ключові аспекти її діяльності: ліквідність, достатність капіталу, ефективність страхових операцій та інвестиційну результативність. У цьому підрозділі здійснено розрахунок 12 показників за 4 роки та розроблено інтегральний індекс фінансової безпеки на основі таксономічного методу.

Блок 1. Показники ліквідності та фінансової стійкості.

Коефіцієнт автономії (K_a) характеризує частку власного капіталу у сукупних активах страховика. Відповідно до рекомендацій НБУ, мінімально допустиме значення становить 0,10. Розраховується за формулою:

$$K_a = BK / A, \quad (2.1)$$

де BK – власний капітал; A – сукупні активи (валюта балансу).

Розрахунок: 2022 р. – $643\,797 / 3\,437\,765 = 0,1873$; 2023 р. – $597\,576 / 2\,729\,473 = 0,2189$; 2024 р. – $622\,670 / 2\,988\,733 = 0,2083$; 2025 р. – $924\,841 / 4\,199\,905 = 0,2202$. Упродовж усього аналізованого горизонту значення перевищує норматив, що свідчить про достатню фінансову незалежність компанії.

Коефіцієнт достатності власного капіталу (K_d) відображає ступінь покриття власним капіталом прийнятих страхових зобов'язань (резервів):

$$K_d = BK / CP, \quad (2.2)$$

де CP – страхові резерви (ряд. 1530 балансу).

Розрахунок: 2022 р. – $643\,797 / 2\,140\,410 = 0,3008$; 2023 р. – $597\,576 / 2\,066\,907 = 0,2891$; 2024 р. – $622\,670 / 2\,293\,585 = 0,2715$; 2025 р. – $924\,841 / 3\,078\,238 = 0,3004$. Нормативне значення $\geq 0,25$ дотримується в усі роки, проте у 2024 р. зафіксовано мінімум показника – 0,2715, що є наслідком більш стрімкого зростання резервів порівняно з капіталом.

Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$) показує, наскільки оборотні активи покривають поточні зобов'язання:

$$K_{пл} = OA / ПЗ, \quad (2.3)$$

де OA – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання (розд. III пасиву).

Розрахунок: 2022 р. – $2\,427\,300 / 653\,558 = 3,714$; 2023 р. – $1\,986\,593 / 64\,990 = 30,568$; 2024 р. – $1\,962\,361 / 69\,171 = 28,370$; 2025 р. – $2\,355\,467 / 194\,469 = 12,112$. Різке зростання у 2023–2024 рр. пояснюється масивним погашенням короткострокових зобов'язань (з 653,6 до 65,0 млн грн). Всі значення значно перевищують норматив $\geq 1,0$.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$) характеризує частку поточних зобов'язань, що може бути негайно погашена:

$$K_{ал} = (Г + КФІ) / ПЗ, \quad (2.4)$$

де Γ – грошові кошти та їх еквіваленти; КФІ – поточні фінансові інвестиції.

Розрахунок: 2022 р. – $(1\,465\,481 + 340\,069) / 653\,558 = 2,763$; 2023 р. – $(831\,350 + 1\,022\,433) / 64\,990 = 28,524$; 2024 р. – $(231\,658 + 1\,535\,679) / 69\,171 = 25,550$; 2025 р. – $(203\,066 + 1\,706\,701) / 194\,469 = 9,820$. Всі значення перевищують мінімальний норматив $\geq 0,5$ у рази.

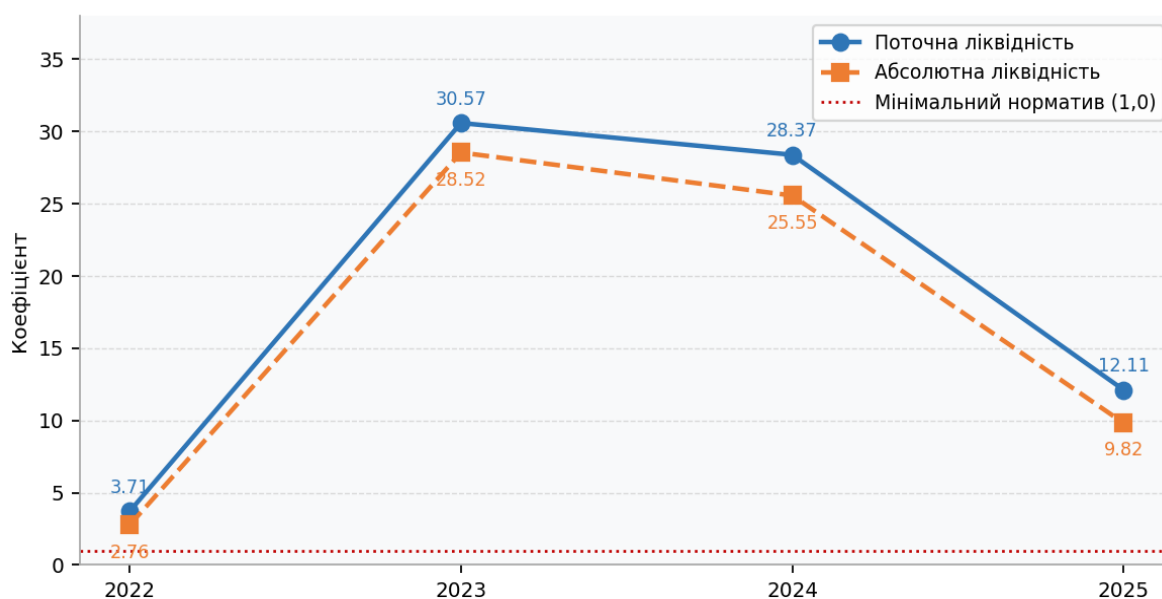

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр.

Джерело: Розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Блок 2. Показники ефективності страхових операцій.

Коефіцієнт збитковості страхових операцій (K_z) відображає питому вагу виплат у зароблених преміях:

$$K_z = \text{НПВ} / \text{ЧЗП}, \quad (2.5)$$

де НПВ – чисті понесені виплати (ряд. 2070); ЧЗП – чисті зароблені страхові премії (ряд. 2010).

Розрахунок: 2022 р. – 0,000 (від'ємні виплати виключено); 2023 р. – $1\,187\,614 / 2\,548\,553 = 0,466$; 2024 р. – $1\,196\,804 / 2\,442\,003 = 0,490$; 2025 р. – $1\,316$

$097 / 3\,076\,579 = 0,428$. Значення нижче критичного рівня 0,70, що свідчить про задовільний контроль збитковості.

Рівень витрат (K_v) – відношення сукупних операційних витрат до валових підписаних премій:

$$K_v = (B_{36} + AB) / ВП, \quad (2.6)$$

де B_{36} – витрати на збут; AB – адміністративні витрати; $ВП$ – валові підписані премії.

Розрахунок: 2022 р. – $(1\,132\,453 + 105\,466) / 3\,167\,510 = 0,391$; 2023 р. – $(1\,100\,588 + 175\,260) / 2\,936\,372 = 0,435$; 2024 р. – $(927\,630 + 193\,337) / 3\,009\,585 = 0,373$; 2025 р. – $(1\,119\,574 + 259\,722) / 4\,097\,949 = 0,337$. У 2023 р. показник перевищив рекомендоване значення 0,40, що пов'язано зі зростанням адміністративних витрат на 66% при одночасному скороченні премій.

Комбінований коефіцієнт (KK) є інтегральним показником страхової збитковості та рівня витрат:

$$KK = K_z + K_v. \quad (2.7)$$

Розрахунок: 2022 р. – 0,391; 2023 р. – 0,901; 2024 р. – 0,863; 2025 р. – 0,764.

Граничне значення $KK = 1,0$ не досягнуто в жодному з років, що є позитивним сигналом. Водночас у 2023–2024 рр. значення наближалися до критичного рівня (0,90 і 0,86 відповідно), що формує ризик погіршення рентабельності страхових операцій.

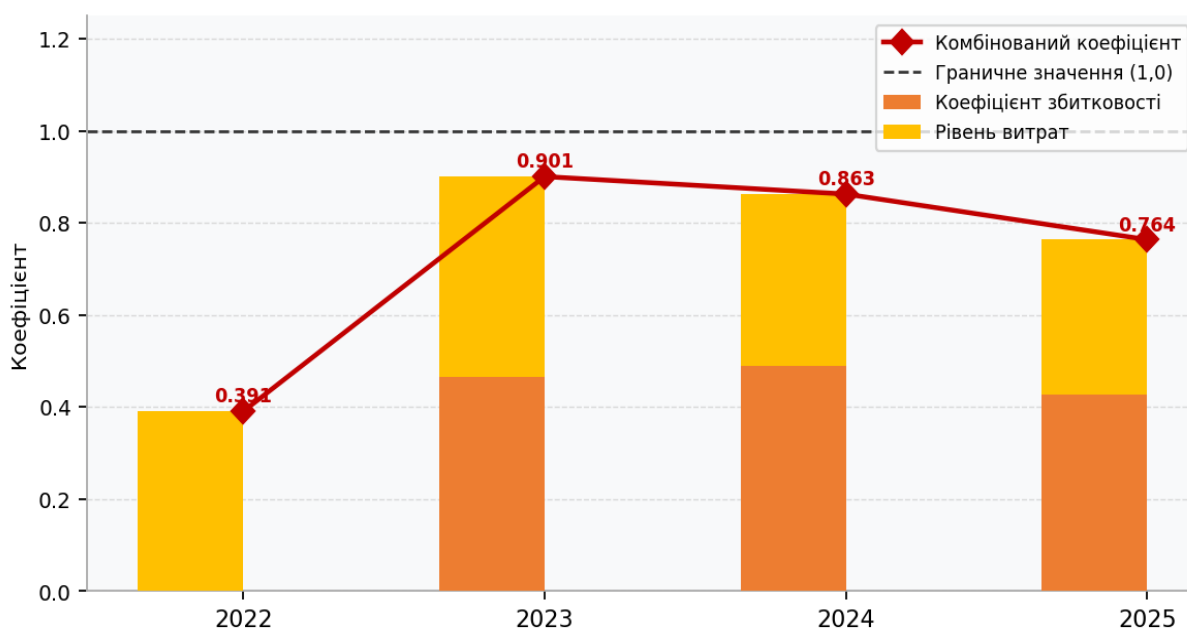

Рис. 2.5. Динаміка комбінованого коефіцієнту та його складових ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр.

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Коефіцієнт участі перестраховиків (K_{Π}) відображає рівень залежності компанії від перестрахування:

$$K_{\Pi} = \text{ПП} / \text{ВП}, \quad (2.8)$$

де ПП – премії, передані у перестрахування.

Розрахунок: 2022 р. – $886\,694 / 3\,167\,510 = 0,280$; 2023 р. – $511\,499 / 2\,936\,372 = 0,174$; 2024 р. – $489\,786 / 3\,009\,585 = 0,163$; 2025 р. – $494\,468 / 4\,097\,949 = 0,121$. Стійке зниження з 28,0% до 12,1% свідчить про зростання самоутримання ризиків та зниження залежності від перестраховиків.

Коефіцієнт резервування (K_p) – відношення страхових резервів до валових підписаних премій:

$$K_p = \text{СР} / \text{ВП}. \quad (2.9)$$

Розрахунок: 2022 р. – $2\,140\,410 / 3\,167\,510 = 0,676$; 2023 р. – $2\,066\,907 / 2\,936\,372 = 0,704$; 2024 р. – $2\,293\,585 / 3\,009\,585 = 0,762$; 2025 р. – $3\,078\,238 / 4\,097\,949 = 0,751$. Значення перевищує норматив $\geq 0,50$, що підтверджує достатнє резервне покриття прийнятих зобов'язань.

Блок 3. Показники рентабельності та інвестиційної діяльності.

Рентабельність активів (ROA) відображає ефективність використання всіх активів компанії:

$$ROA = \text{ЧП} / A \times 100\%, \quad (2.10)$$

де ЧП – чистий прибуток (ряд. 2350); A – середньорічна вартість активів.

Розрахунок: 2022 р. – $85\,011 / 3\,437\,765 \times 100\% = 2,47\%$; 2023 р. – $108\,953 / 2\,729\,473 \times 100\% = 3,99\%$; 2024 р. – $23\,216 / 2\,988\,733 \times 100\% = 0,78\%$; 2025 р. – $294\,986 / 4\,199\,905 \times 100\% = 7,02\%$. Провал у 2024 р. пов'язаний зі скороченням чистого прибутку через зростання адміністративних витрат та зниження фінансових доходів.

Рентабельність власного капіталу (ROE) характеризує ефективність використання вкладеного акціонерами капіталу:

$$ROE = \text{ЧП} / \text{БК} \times 100\%. \quad (2.11)$$

Розрахунок: 2022 р. – $85\,011 / 643\,797 \times 100\% = 13,20\%$; 2023 р. – $108\,953 / 597\,576 \times 100\% = 18,23\%$; 2024 р. – $23\,216 / 622\,670 \times 100\% = 3,73\%$; 2025 р. – $294\,986 / 924\,841 \times 100\% = 31,90\%$. Рекордне значення ROE у 2025 р. обумовлене синергетичним ефектом від зростання страхових премій та збільшення фінансових доходів до 393,7 млн грн.

Інвестиційна доходність ($K_{\text{ід}}$) розраховується як відношення інших фінансових доходів до суми інвестиційних активів:

$$K_{\text{ід}} = \text{ІД} / (\text{КФІ} + \text{ДФІ} + \text{ЦР}) \times 100\%, \quad (2.12)$$

де ІД – інші фінансові доходи (ряд. 2220); КФІ – поточні фінансові інвестиції; ДФІ – довгострокові фінансові інвестиції; ЦР – залишки в централізованих резервних фондах.

Розрахунок: 2022 р. – $274\,317 / (340\,069 + 76\,263 + 592\,337) \times 100\% = 27,20\%$; 2023 р. – $289\,472 / (1\,022\,433 + 75\,231 + 591\,710) \times 100\% = 17,13\%$; 2024 р. – $224\,381 / (1\,535\,679 + 153\,786 + 787\,089) \times 100\% = 9,06\%$; 2025 р. – $393\,653 / (1\,706\,701 + 564\,572 + 1\,162\,016) \times 100\% = 11,47\%$. Зниження дохідності у 2024 р. пояснюється як переструктуризацією інвестиційного портфеля, так і загальним зниженням ринкових відсоткових ставок.

Зведену систему показників фінансової безпеки ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр. представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Зведена система показників фінансової безпеки ПАТ «СК «УСГ»
у 2022-2025 рр.**

Показник	Норматив	2022р.	2023р.	2024р.	2025р.	Н/П*			
						2022	2023	2024	2025
Блок 1. Ліквідність та фінансова стійкість									
Коефіцієнт автономії (Ка)	≥ 0,10	0,1873	0,2189	0,2083	0,2202	N	N	N	N
Коефіцієнт достатності ВК (Кд)	≥ 0,25	0,3008	0,2891	0,2715	0,3004	N	N	N	N
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл)	≥ 1,0	3,714	30,568	28,370	12,112	N	N	N	N
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал)	≥ 0,5	2,763	28,524	25,550	9,820	N	N	N	N
Блок 2. Ефективність страхових операцій									
Коефіцієнт збитковості (Кз)	< 0,70	0,000*	0,466	0,490	0,428	N*	N	N	N
Рівень витрат (Кв)	< 0,40	0,391	0,435	0,373	0,337	N	П	N	N
Комбінований коефіцієнт (КК)	< 1,0	0,391	0,901	0,863	0,764	N	N	N	N

Частка перестрахування (Кп)	< 0,50	0,280	0,174	0,163	0,121	N	N	N	N
Резерви / Премії (Кр)	≥ 0,50	0,676	0,704	0,762	0,751	N	N	N	N
Блок 3. Рентабельність та інвестиційна діяльність									
ROA, %	> 1,0	2,47	3,99	0,78	7,02	N	N	П	N
ROE, %	> 5,0	13,20	18,23	3,73	31,90	N	N	П	N
Інвестиційна доходність, %	> 5,0	27,20	17,13	9,06	11,47	N	N	N	N

* Н – норматив виконується; П – є відхилення від нормативу

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Аналіз зведеної табл. 2.3 показників засвідчує, що ПАТ «СК «УСГ» загалом відповідає встановленим нормативним вимогам. Відхилення від рекомендованих меж зафіксовано лише для окремих показників у конкретні роки: рівень витрат перевищив норматив у 2023 р., а рентабельність активів і власного капіталу знизилася нижче мінімального рівня у 2024 р. Аналіз динаміки активів компанії (рис. 2.6) свідчить про суттєву зміну їх структури.

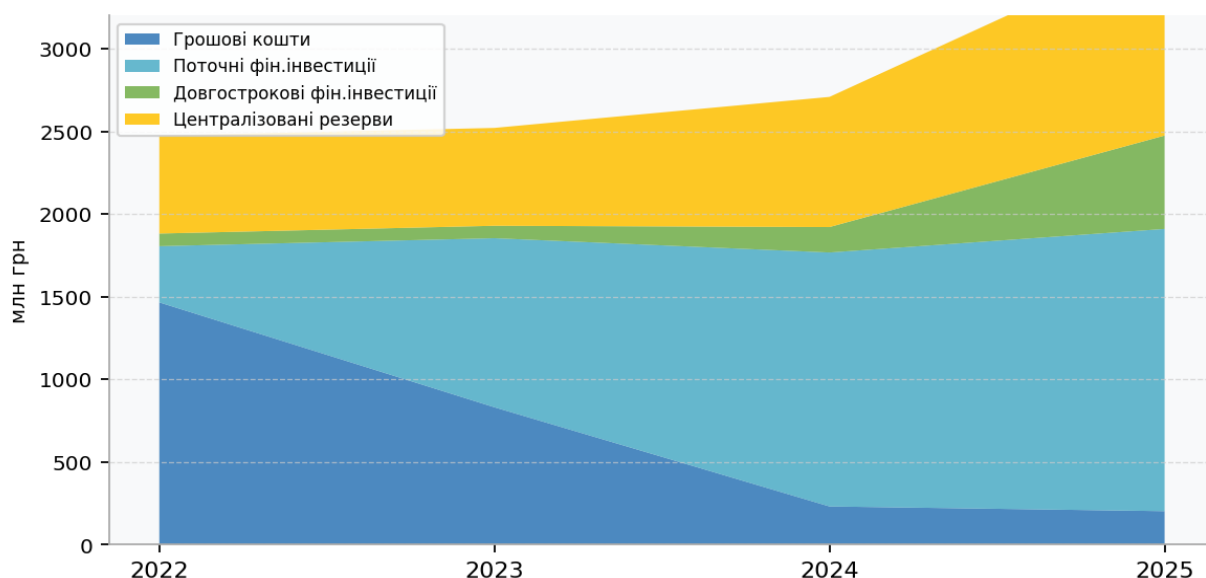

Рис. 2.6. Структура ключових інвестиційних активів ПАТ «СК «УСГ» у 2022–2025 рр., млн грн

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Рис. 2.6 наочно ілюструє одну з ключових загроз фінансовій безпеці: катастрофічне скорочення грошових залишків – з 1 465,5 млн грн у 2022 р. до 203,1 млн грн у 2025 р. (у 7,2 рази) – при одночасному стрімкому нарощенні поточних фінансових інвестицій до 1 706,7 млн грн і довгострокових до 564,6 млн грн. Це свідчить про переорієнтацію на дохідні, але менш ліквідні активи, що підвищує ризик оперативного дефіциту ліквідності у разі масових страхових виплат.

Для комплексного оцінювання рівня фінансової безпеки ПАТ «СК «УСГ» застосовано таксономічний метод (метод відстані до еталону), що дозволяє об'єднати різноспрямовані показники в єдиний індекс – інтегральний показник фінансової безпеки (ІПФБ). Перевага методу полягає у врахуванні відстані кожного спостереження від ідеального еталонного стану, що дає можливість порівнювати роки між собою за рівнем фінансової безпеки.

Методологія розрахунку включає чотири кроки:

Крок 1. Нормалізація показників методом min-max за формулою:

$$x'_{ij} = (x_{ij} - \min x_j) / (\max x_j - \min x_j) - \text{для стимуляторів}; \quad (2.13)$$

$$x'_{ij} = (\max x_j - x_{ij}) / (\max x_j - \min x_j) - \text{для дестимуляторів}, \quad (2.14)$$

де x_{ij} – значення j -го показника у i -му році; x'_{ij} – нормалізоване значення.

До стимуляторів (більше – краще) віднесено: Ка, Кд, Кпл, Кал, Кр, ROA, ROE, Кід. До дестимуляторів (менше – краще): Кз, Кв, КК, Кп.

Крок 2. Визначення еталонного вектора – максимального нормалізованого значення кожного показника (рівного 1 для всіх показників після нормалізації).

Крок 3. Обчислення евклідової відстані кожного року від еталону:

$$d_i = \sqrt{(\sum_j (x'_{ij} - 1)^2)}, \quad (2.15)$$

де підсумовування ведеться по всіх 12 показниках.

Крок 4. Розрахунок інтегрального показника за формулою:

$$\text{ІПФБ} = 1 - d_i / d_{\max}, \quad (2.16)$$

де $d_{\max} = \sqrt{12} = 3,464$ – максимальна можлива евклідова відстань від еталону при $n = 12$ показниках. Показник нормований на відрізок $[0; 1]$, де 0 означає максимальну загрозу, а 1 – абсолютну безпеку.

Таблиця 2.4

**Нормалізовані значення показників фінансової безпеки ПАТ «СК «УСГ»
(таксономічна матриця)**

Показник	2022	2023	2024	2025	N(2022)	N(2023)	N(2024)	N(2025)
Коефіцієнт автономії	0,1873	0,2189	0,2083	0,2202	0,000	0,966	0,634	1,000
Достатність ВК	0,3008	0,2891	0,2715	0,3004	0,998	0,590	0,000	0,993
Поточна ліквідність	3,714	30,568	28,370	12,112	0,000	1,000	0,922	0,312
Абсолютна ліквідність	2,763	28,524	25,550	9,820	0,000	1,000	0,916	0,287
Збитковість*	0,000	0,466	0,490	0,428	1,000	0,049	0,000	0,127
Рівень витрат	0,391	0,435	0,373	0,337	0,448	0,000	0,635	1,000
Комбінований К-Т	0,391	0,901	0,863	0,764	1,000	0,000	0,074	0,267
Частка перестрахування	0,280	0,174	0,163	0,121	0,000	0,663	0,730	1,000
Резерви / Премії	0,676	0,704	0,762	0,751	0,000	0,328	1,000	0,882
ROA, %	2,47	3,99	0,78	7,02	0,267	0,503	0,000	1,000
ROE, %	13,20	18,23	3,73	31,90	0,332	0,515	0,000	1,000
Інвестиційна дохідність, %	27,20	17,13	9,06	11,47	1,000	0,445	0,000	0,131
Відстань від еталону (d_i)					2,5058	2,1003	2,4923	1,7512
ІПФБ = $1 - d_i / 3,464$					0,2766	0,3937	0,2805	0,4945

* N – нормалізоване значення (0 = найгірше, 1 = найкраще серед аналізованих років).

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

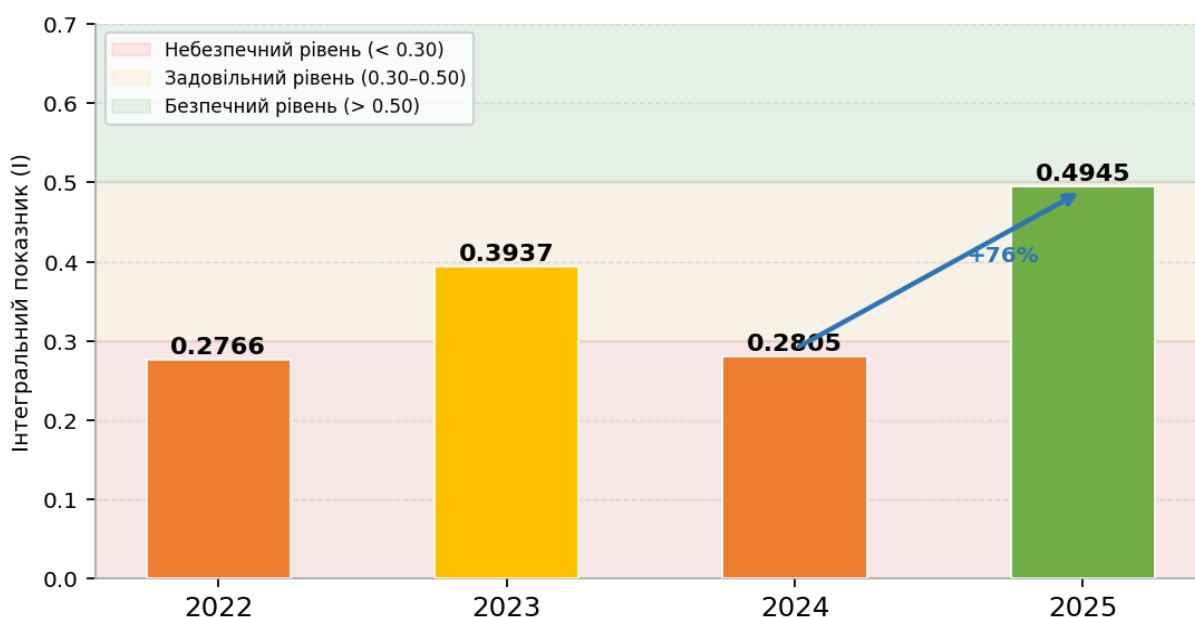

Рис. 2.7. Інтегральний показник фінансової безпеки ПАТ «СК «УСГ» у 2022-2025 рр. (ІПФБ)

Джерело: розраховано на основі табл. 2.4

Розраховані значення ІПФБ відображають хвилеподібну динаміку рівня фінансової безпеки компанії (рис. 2.7). У 2022 р. показник становив 0,2766, що відповідає небезпечному рівню (нижче 0,30) і пояснюється екстремальними умовами першого повного року воєнного стану: різкою реструктуризацією балансу, невизначеністю щодо обсягів страхових виплат та нестабільністю інвестиційного доходу.

У 2023 р. відбулося суттєве покращення – ІПФБ зріс до 0,3937, що вже відповідає задовільному рівню безпеки (0,30–0,50). Це відображає стабілізацію операційної діяльності, нормалізацію рівня виплат та зменшення поточних зобов'язань. У 2024 р. показник дещо знизився до 0,2805 внаслідок провалу рентабельності ($ROA = 0,78\%$, $ROE = 3,73\%$), незважаючи на задовільний стан ліквідності та страхових резервів.

Найвище значення ІПФБ – 0,4945 – зафіксовано у 2025 р., що впритул наближається до безпечного рівня ($\geq 0,50$). Приріст показника за рік склав 76,3%, що свідчить про комплексне покращення фінансового стану: зростання рентабельності ($ROE = 31,9\%$), нарощення власного капіталу (+48,5%),

збільшення страхових премій (+36,2%) та збалансованість страхових операцій (КК = 0,764).

Таблиця 2.5

**Інтерпретація інтегрального показника фінансової безпеки ПАТ «СК
«УСГ»**

Норматив	Рівень безпеки	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
	Значення ІПФБ	0,2766	0,3937	0,2805	0,4945
< 0,30	Небезпечний рівень	✓		✓	
0,30–0,50	Задовільний рівень		✓		✓
> 0,50	Безпечний рівень				

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «СК «УСГ» [31]

Таким чином, за результатами комплексної діагностики можна констатувати, що основними загрозами фінансовій безпеці ПАТ «СК «УСГ» в сучасних умовах є: (1) інфляційний тиск на вартість урегулювання збитків та операційні витрати – загальні операційні витрати зросли на 44,3% за 4 роки; (2) нестабільність попиту на страхові послуги та структурні зміни страхового портфеля; (3) ризик зниження ліквідності через переорієнтацію з грошових інструментів на менш ліквідні фінансові інвестиції; (4) концентраційний ризик інвестиційного портфеля у внутрішніх фінансових інструментах; (5) циклічність фінансових результатів, що унеможливорює стабільне планування капіталу.

Отже, незважаючи на загалом відповідність більшості нормативних показників, фінансовий стан компанії ПАТ «СК «УСГ» характеризується наявністю низки системних ризиків і дисбалансів. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки підтверджує нестійкий, хвилеподібний характер розвитку: періоди покращення змінюються фазами погіршення, що свідчить про чутливість компанії до зовнішніх та внутрішніх факторів впливу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

3.1. Удосконалення системи ризик-менеджменту страхових компаній з метою підвищення фінансової безпеки в умовах невизначеності

Функціонування страхових компаній в умовах сучасних глобальних та локальних викликів – воєнного стану, геополітичної нестабільності, макроекономічної волатильності та кліматичних змін – детермінує необхідність принципового переосмислення підходів до управління ризиками. Традиційні моделі ризик-менеджменту, орієнтовані на стабільне ринкове середовище, виявляються неефективними в умовах системної невизначеності, що охарактеризована у попередніх розділах роботи.

Концепція ризик-менеджменту страхової компанії в умовах невизначеності ґрунтується на принципах проактивного виявлення, кількісної оцінки та диференційованого реагування на загрози фінансовій безпеці. Відповідно до міжнародного стандарту ISO 31000:2018 «Менеджмент ризиків. Принципи та настанови», управління ризиками розглядається як інтегрований, ітеративний та динамічний процес, що охоплює всі рівні організаційної ієрархії [47]. Впровадження цього стандарту у практику вітчизняних страховиків формує основу для побудови сучасної системи ризик-менеджменту.

Аналіз, проведений у розділі 2, засвідчив, що ПАТ «СК «УСГ» стикається з п'ятьма групами загроз: інфляційним тиском, нестабільністю попиту, ризиком зниження ліквідності, концентраційним ризиком інвестиційного портфеля та циклічністю фінансових результатів. Кожна з цих груп потребує спеціалізованих інструментів управління у рамках удосконаленої системи ризик-менеджменту.

Побудова сучасної системи управління ризиками страхової компанії передбачає формування триярусної організаційної архітектури (рис. 3.1), що охоплює стратегічний, тактичний та операційний рівні управління.

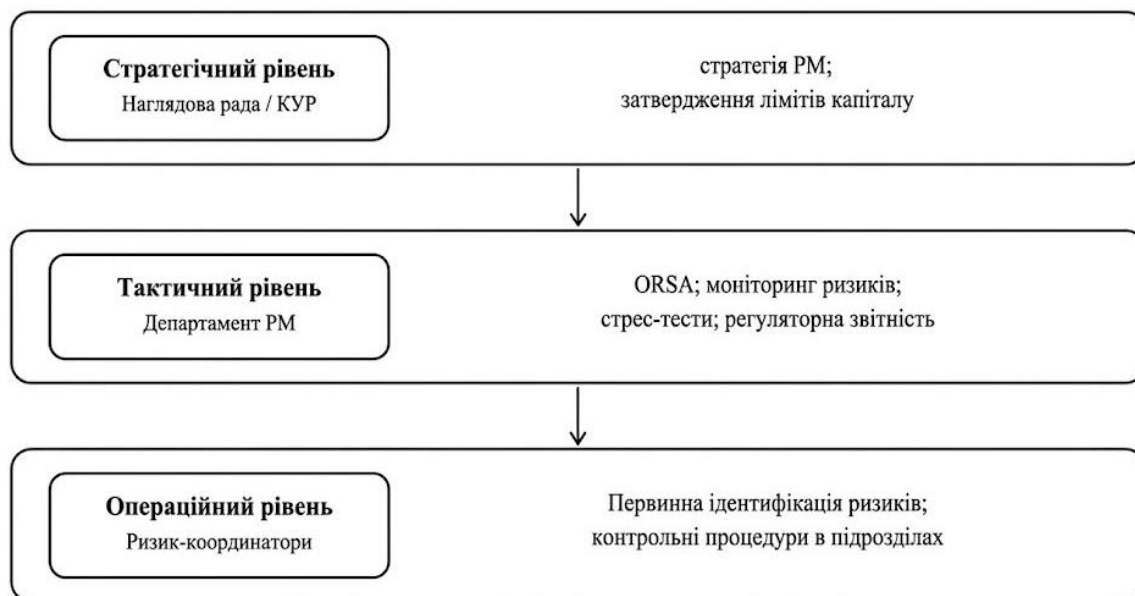

Рис. 3.1. Організаційна система ризик-менеджменту страхової компанії

Джерело: [44; 47]

На стратегічному рівні функціонує Комітет з управління ризиками у складі Наглядової ради та незалежних директорів. До його повноважень відноситься затвердження загальної стратегії ризик-менеджменту, встановлення апетиту до ризику (risk appetite) та ключових лімітів. Тактичний рівень представлений Департаментом управління ризиками, відповідальним за моніторинг ризиків, розробку стрес-сценаріїв та регуляторну звітність. Операційний рівень охоплює ризик-координаторів у структурних підрозділах, що забезпечують ідентифікацію та первинну оцінку ризиків у процесах страхування, врегулювання збитків та інвестиційної діяльності.

Ключовим елементом удосконаленої системи є впровадження методології оцінювання ризиків ORSA (Own Risk and Solvency Assessment – Власна оцінка ризиків та платоспроможності), яка є обов'язковою для системно значимих страховиків згідно з вимогами Solvency II та рекомендаціями Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS) [44]. ORSA

передбачає самостійну оцінку страховиком достатності капіталу з урахуванням усього спектру притаманних ризиків, включаючи ті, що не охоплені стандартними регуляторними формулами.

Таблиця 3.1

Класифікація ризиків страхової компанії та інструменти управління в умовах невизначеності

Група ризиків	Ключові складові	Метод оцінювання	Інструменти управління
Андерайтингові ризики	Катастрофічні збитки; антиселекція; зміна частоти страхових подій	Актуарні моделі; GAM-регресія	Перестрахування; лімітування сум покриття; тарифна коригування
Фінансові ризики	Ризик ліквідності; процентний ризик; валютний ризик	VaR; CVaR; сценарний аналіз	ALM-управління; хеджування; диверсифікація активів
Операційні ризики	ІТ-збої; кібератаки; помилки персоналу; шахрайство	RCSA; матриця ризиків	BCP; кіберстрахування; внутрішній аудит
Регуляторні ризики	Зміна нормативної бази НБУ; вимоги МСФЗ 17	Юридичний due diligence; gap-аналіз	Compliance-функція; регуляторний моніторинг
Стратегічні ризики	Зміна конкурентного середовища; втрата ринкової частки	SWOT; PEST; BSC	Стратегічне планування; сценарне прогнозування

Джерело: [10; 44]

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває управління ризиком ліквідності. Стрес-тестування ліквідності передбачає моделювання трьох сценаріїв: базового (незначне відхилення від прогнозів), несприятливого (масові страхові виплати протягом 30 днів, що перевищують середньомісячний обсяг на 50%) та кризового (одночасне настання катастрофічних подій та відтік депозитних коштів). За кожним сценарієм розраховується розрив ліквідності

(liquidity gap) – різниця між наявними ліквідними активами та потенційними зобов'язаннями [18].

Результати діагностики, наведені в підрозділі 2.3, свідчать про суттєве скорочення грошових залишків ПАТ «СК «УСГ» – з 1 465,5 млн грн у 2022 р. до 203,1 млн грн у 2025 р. при одночасному зростанні поточних фінансових інвестицій до 1 706,7 млн грн. Таке зміщення структури ліквідних активів потребує формування буфера ліквідності (liquidity buffer) у розмірі не менше 15–20% від обсягу поточних страхових резервів, що для ПАТ «СК «УСГ» складатиме 462–616 млн грн у 2025 р.

Важливим напрямом удосконалення є впровадження системи раннього попередження (Early Warning System, EWS) – автоматизованого моніторингу сигнальних показників, що передують погіршенню фінансової безпеки. В рамках EWS пропонується контролювати три групи індикаторів: випереджувальні (зростання комбінованого коефіцієнта вище 0,90, зниження коефіцієнта автономії нижче 0,15, зростання частки сумнівної дебіторської заборгованості), збіжні (різке скорочення грошових залишків, зниження інвестиційної дохідності нижче рівня інфляції) та запізнювальні (падіння ROE нижче 5%, виникнення збитків від страхових операцій) [3].

**Система індикаторів раннього попередження загроз фінансовій безпеці
страхової компанії**

Індикатор	Порогове значення (сигнал тривоги)	Критичне значення	Рекомендована дія
Комбінований коефіцієнт (КК)	> 0,90	> 1,00	Перегляд тарифів; обмеження андерайтингу
Коефіцієнт автономії (Ка)	< 0,15	< 0,10	Залучення додаткового капіталу; обмеження дивідендів
Буфер ліквідності (% резервів)	< 15%	< 10%	Реструктуризація інвестиційного портфеля; залучення кредитної лінії
ROE, %	< 5%	< 0%	Перегляд витратної бази; оптимізація каналів збуту
Частка проблемної дебіторської заборгованості	> 10%	> 20%	Посилення кредитного контролю; формування резервів під знецінення
Темп зростання адміністративних витрат	> 15% р/р	> 30% р/р	Аудит адміністративних витрат; запровадження КРІ-управління

Джерело: розроблено автором на основі [10; 27]

Стрес-тестування є невід'ємним елементом системи ризик-менеджменту, що дозволяє оцінити стійкість страхової компанії до екстремальних, але реалістичних подій. Відповідно до вимог НБУ та практики провідних страховиків ЄС, пропонується проводити три типи стрес-тестів: детерміновані (на основі конкретних сценаріїв – зростання збитковості на 30%, падіння інвестиційних доходів вдвічі), гіпотетичні (моделювання системних криз зі збільшенням частоти страхових подій) та зворотні (визначення рівня шоку, при якому компанія порушить регуляторні нормативи) [22].

Окремої уваги потребує управління ризиками в умовах воєнного стану, що характеризуються підвищеним рівнем невизначеності та обмеженістю статистичних даних для традиційних актуарних моделей. У цьому контексті доцільним є застосування байєсівських методів оцінювання, що дозволяють інтегрувати апріорні знання (досвід аналогічних конфліктів) з наявними

спостереженнями. Цей підхід вже застосовується провідними перестраховиками – Munich Re та Swiss Re – при ціноутворенні страхування військових ризиків [52].

Принципово важливим елементом удосконаленої системи ризик-менеджменту є управління ризиком концентрації інвестиційного портфеля. Як засвідчила діагностика у підрозділі 2.3, ПАТ «СК «УСГ» сформувало значну концентрацію активів у поточних фінансових інвестиціях (1 706,7 млн грн у 2025 р.), переважно представлених депозитами в українських банках та державними облігаціями. Така структура несе в собі ризик системного стресу – у разі банківської кризи або реструктуризації державного боргу компанія може одночасно зіткнутися зі знеціненням значної частини своїх активів. Для мінімізації цього ризику рекомендується дотримання принципу диверсифікації з максимальною часткою будь-якого одного фінансового інструменту на рівні не більше 20% інвестиційного портфеля [18].

Управління ризиком людського капіталу є ще одним аспектом, що набуває особливої значущості в умовах воєнного стану. Мобілізація кваліфікованих спеціалістів (насамперед актуаріїв, ризик-менеджерів та IT-фахівців) формує операційні ризики у функціонально критичних підрозділах. За даними Українського актуарного товариства, станом на кінець 2024 р. понад 15% сертифікованих актуаріїв перебували у лавах Збройних Сил України, що суттєво загостило дефіцит кадрів у страховій галузі [19]. Для нівелювання цього ризику пропонується розробка плану наступництва (succession planning) для ключових позицій, перехресне навчання персоналу та формування резервного кадрового фонду.

Система ризик-менеджменту потребує відповідного інформаційного забезпечення. Впровадження спеціалізованої GPM-системи (Governance, Risk and Compliance, GRC) дозволяє централізувати управління ризиками, стандартизувати процедури оцінювання та звітування, автоматизувати контрольні заходи. На вітчизняному ринку представлені як зарубіжні рішення (IBM OpenPages, SAP GRC), так і вітчизняні розробки, адаптовані до специфіки

регулювання НБУ. Впровадження GRC-системи середнього класу для страховика масштабу ПАТ «СК «УСГ» потребує інвестицій орієнтовно 5–15 млн грн та 12–18 місяців проектної реалізації.

Для забезпечення ефективної реалізації удосконаленої системи ризик-менеджменту пропонується запровадити ризик-орієнтоване бюджетування, що передбачає виділення коштів на управління ризиками пропорційно їх потенційному впливу на фінансовий результат. За міжнародними стандартами, витрати на ризик-менеджмент у страховій компанії становлять 0,3–0,7% від обсягу зароблених премій [19], що для ПАТ «СК «УСГ» у 2025 р. складатиме 9,2–21,5 млн грн.

Таким чином, удосконалення системи ризик-менеджменту страхової компанії в умовах невизначеності передбачає побудову триярусної організаційної структури, впровадження методології ORSA, формування системи раннього попередження загроз та застосування сучасних методів стрес-тестування. Комплексна реалізація зазначених заходів дозволить ПАТ «СК «УСГ» підвищити інтегральний показник фінансової безпеки (ІФБ) з рівня «задовільний» (0,4945 у 2025 р.) до «безпечного» ($> 0,50$) протягом одного операційного циклу.

Практична реалізація зазначених заходів дозволить підвищити адаптивність страховика до зовнішніх шоків, зменшити ймовірність реалізації критичних ризиків та забезпечити збалансованість між дохідністю і ліквідністю активів. Особливого значення набуває інтеграція ризик-менеджменту у процеси стратегічного планування та бюджетування, що формує передумови для довгострокової фінансової стабільності.

3.2. Цифровізація бізнес-процесів як інструмент забезпечення безперервності діяльності та фінансової безпеки страхових компаній

Цифрова трансформація страхової галузі є одним із ключових стратегічних трендів сучасності, що кардинально змінює операційні моделі страховиків, характер взаємодії з клієнтами та механізми забезпечення фінансової стійкості. За оцінками McKinsey Global Institute, цифровізація бізнес-процесів страхових компаній дозволяє скоротити операційні витрати на 15-25% та підвищити якість андеррайтингу завдяки розширеній аналітиці даних [49]. Для вітчизняних страховиків, що функціонують в умовах воєнного стану, цифровізація набуває додаткового значення як інструмент забезпечення безперервності бізнесу (Business Continuity Management, BCM).

Аналіз сучасного стану цифрового розвитку страхового ринку України свідчить про існування суттєвого відставання від середньоєвропейського рівня. Якщо у країнах ЄС понад 60% страхових договорів укладається онлайн, в Україні цей показник до початку повномасштабного вторгнення не перевищував 25–30% [29]. Водночас воєнний стан став потужним каталізатором прискорення цифрової трансформації: необхідність забезпечити доступ до страхових послуг для переміщених осіб, підтримати безперервність урегулювання збитків при фізичному знищенні офісної мережі та забезпечити дистанційну роботу персоналу обумовили масштабний перехід на цифрові канали взаємодії.

Концептуальна модель цифровізації бізнес-процесів страхової компанії охоплює чотири взаємопов'язані блоки: цифровий фронт-офіс, цифровий бек-офіс, аналітичну платформу та кібербезпеку (рис. 3.2). Взаємодія цих блоків формує єдину цифрову екосистему, що забезпечує безперервність операційної діяльності навіть в умовах критичних зовнішніх шоків.

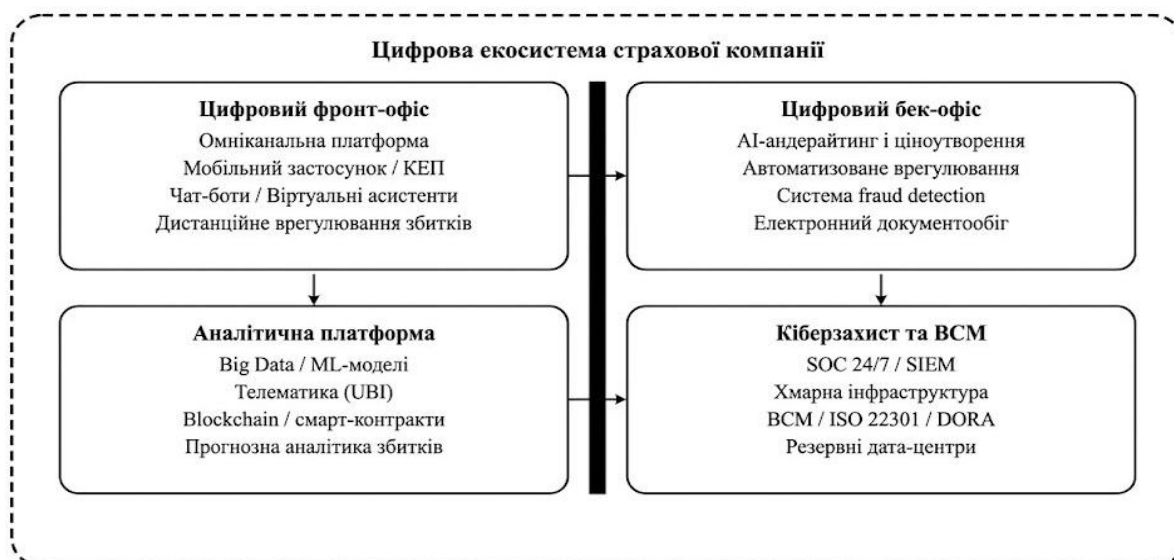

Рис. 3.2. Концептуальна модель цифровізації бізнес-процесів страхової компанії

Джерело: [29]

Цифровий фронт-офіс охоплює всі точки взаємодії з клієнтами та посередниками. Ключовими елементами є: омніканальна платформа страхування (мобільний застосунок, веб-портал, API-інтеграції з агрегаторами); чат-боти та віртуальні асистенти на базі штучного інтелекту для обробки стандартних запитів; система електронного документообігу з використанням кваліфікованого електронного підпису (КЕП) відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги»; дистанційне урегулювання збитків із застосуванням фотофіксації та відеоінспекцій [15].

Впровадження омніканальної платформи дозволяє переорієнтувати до 70% стандартних операцій (виставлення полісів, прийом заяв, консультування) з дорогих офісних каналів на більш економічні цифрові. Для ПАТ «СК «УСГ» з витратами на збут у 2025 р. на рівні 1 119,6 млн грн навіть 10%-ве скорочення за рахунок цифровізації дало б економію близько 112 млн грн на рік.

**Порівняльна характеристика традиційних та цифрових бізнес-процесів
страхової компанії**

Бізнес-процес	Традиційна модель	Цифрова модель
Укладання договору страхування	Особистий візит клієнта; паперові документи; термін – 1–3 дні	Онлайн-оформлення через застосунок/сайт; КЕП; термін – 5–15 хвилин
Андеррайтинг	Ручна обробка анкет; суб'єктивні рішення; висока залежність від людського фактора	Автоматизований скоринг ризику; ML-моделі ціноутворення; об'єктивні критерії
Урегулювання збитків	Фізичний огляд пошкодженого майна; тривалий процес (14–60 днів)	Дистанційна фотофіксація; AI-оцінка збитків; термін 24–72 години
Управління полісним портфелем	Паперові архіви; ризик втрати документів; ручне оновлення даних	Хмарна база даних; автоматичне оновлення; захист від фізичного знищення
Комунікація з клієнтами	Телефонний call-center; особисті зустрічі; обмежений часовий діапазон	Чат-боти 24/7; пуш-сповіщення; персоналізована комунікація на основі даних
Боротьба з шахрайством	Ручна перевірка страхових заяв; висока вартість розслідувань	AI-системи виявлення аномалій; аналіз мережі зв'язків; превентивне блокування

Джерело: [23]

Ключовою складовою забезпечення безперервності діяльності є формування системи Business Continuity Management (BCM) – комплексу організаційних, технічних та процедурних заходів, спрямованих на підтримку критично важливих функцій компанії при настанні деструктивних подій. Відповідно до міжнародного стандарту ISO 22301:2019 «Безпека та стійкість. Системи управління безперервністю бізнесу», базовими компонентами BCM є: Business Impact Analysis (BIA) – аналіз впливу на бізнес; Recovery Time Objective (RTO) – цільовий час відновлення процесів; Recovery Point Objective (RPO) – допустима точка відновлення даних [46].

Для страхової компанії критично важливими процесами, що потребують безумовного збереження безперервності, є: обробка нових страхових заяв та виставлення полісів; урегулювання страхових збитків та здійснення виплат; управління страховими резервами та фінансова звітність; обслуговування IT-

інфраструктури та захист даних клієнтів. Для кожного з цих процесів мають бути визначені RTO та RPO, а також розроблені плани відновлення (Recovery Plans).

Рис. 3.3. Система Business Continuity Management страхової компанії

Джерело: [46]

Хмарні технології відіграють центральну роль у забезпеченні операційної стійкості страховика в умовах фізичного знищення офісної інфраструктури. Переведення ключових систем (CRM, страхова платформа, облікові системи) на хмарні рішення з географічно розподіленими резервними центрами забезпечує можливість відновлення роботи протягом 1-4 годин ($RTO < 4h$) при будь-якому фізичному впливі. За оцінками Gartner, страховики, що перевели понад 60% ІТ-систем в хмару, демонструють на 40% вищий рівень операційної стійкості порівняно з компаніями, що зберегли переважно on-premise інфраструктуру [43].

Важливим аспектом цифровізації, безпосередньо пов'язаним з фінансовою безпекою, є впровадження технологій виявлення страхового шахрайства (fraud detection). За даними Insurance Europe, частка шахрайських претензій у загальному обсязі страхових заяв становить 10-15% у розвинених страхових ринках та може досягати 20-25% у ринках, що розвиваються [45].

Застосування ML-алгоритмів аналізу поведінкових паттернів, розпізнавання аномалій у зображеннях (computer vision) та мережевого аналізу зв'язків дозволяє виявляти до 70% шахрайських претензій на стадії попередньої перевірки.

Таблиця 3.4

**Економічний ефект від впровадження цифрових технологій у діяльність
страхової компанії**

Цифрова технологія	Прогнозоване скорочення витрат, %	Термін окупності, роки	Вплив на фінансову безпеку
Оmnіканальна платформа страхування	10–15% витрат на збут	2–3	Зниження рівня витрат (Кв)
AI-андерайтинг та ціноутворення	5–10% збитковості	1–2	Покращення комбінованого коефіцієнту (КК)
Система виявлення шахрайства (fraud detection)	3–7% від обсягу виплат	1–2	Зниження страхових виплат; покращення рентабельності
Хмарна інфраструктура з BSM	15–20% IT-витрат	3–5	Забезпечення безперервності; захист від операційних ризиків
Дистанційне врегулювання збитків	20–30% витрат на врегулювання	1-2	Прискорення виплат; підвищення клієнтської лояльності
Система кіберзахисту (SOC)	Запобігання збиткам до 1–3% активів	3-4	Захист активів та репутації; відповідність вимогам DORA

Джерело: [43; 49]

Перспективним напрямом цифровізації є впровадження технології blockchain для автоматизації смарт-контрактів у страхуванні. Смарт-контракти дозволяють автоматизувати виплату страхового відшкодування при настанні заздалегідь визначених параметризованих подій (наприклад, виплата за страхуванням врожаю при фіксації погодних умов нижче порогового рівня від сертифікованого метеорологічного сервісу). Це принципово скорочує витрати на врегулювання збитків та усуває суб'єктивний чинник при оцінці страхових подій [51]. Для масового страхування майна та каско blockchain-рішення

можуть забезпечити автоматичне урегулювання до 30% стандартних страхових претензій без участі людини.

Аналітика великих даних (Big Data Analytics) формує нові можливості для вдосконалення тарифної політики та управління страховим портфелем. Традиційне актуарне ціноутворення використовує обмежений набір параметрів (вік транспортного засобу, місце реєстрації, стаж водія). Сучасні ML-моделі дозволяють аналізувати сотні змінних, включаючи поведінкові дані, геолокацію, соціально-демографічні характеристики, що підвищує точність прогнозування збитковості на 20-35% порівняно з класичними актуарними методами [49]. Для ПАТ «СК «УСГ» з портфелем у 4,1 млрд грн премій навіть 1% покращення у прогнозуванні збитків дасть ефект у 40 млн грн на рік.

Регуляторним підґрунтям цифрової операційної стійкості страховиків у контексті інтеграції України до ЄС є Регламент DORA (Digital Operational Resilience Act, Regulation (EU) 2022/2554), що набрав чинності 17 січня 2025 р. DORA встановлює єдині стандарти управління ІКТ-ризиками, тестування операційної стійкості, звітування про інциденти та забезпечення безпеки постачальників хмарних послуг для всіх фінансових суб'єктів ЄС, включаючи страховиків [50]. Адаптація вимог DORA у національну нормативну базу НБУ є очікуваною в рамках виконання зобов'язань у сфері фінансового регулювання, що зумовлює необхідність завчасної підготовки вітчизняних страховиків до їх дотримання.

Телематичне страхування (Usage-Based Insurance, UBI) – один з найбільш динамічних напрямів InsurTech, що базується на збиранні та аналізі даних про реальну поведінку страхувальника за допомогою IoT-пристроїв. У страхуванні ОСЦПВ та каско – ключових сегментах ПАТ «СК «УСГ» – телематика дозволяє перейти від традиційного ціноутворення на основі демографічних характеристик до динамічного ціноутворення, що відображає індивідуальний ризик-профіль водія. За оцінками KPMG, впровадження телематичних продуктів знижує комбінований коефіцієнт на 5–8 відсоткових пунктів за рахунок кращого відбору ризиків [48].

Для успішної реалізації цифрової трансформації страховик повинен сформувати поетапну дорожню карту (digital transformation roadmap), що враховує обмеження бюджету, кадрові можливості та регуляторні вимоги.

На рис. 3.4 представлено рекомендований трирічний план цифровізації для страхової компанії, аналогічної за масштабом ПАТ «СК «УСГ».

Рис. 3.4. Дорожня карта цифрової трансформації страхової компанії

Джерело: [3]

На першому етапі (2025 р.) доцільно зосередитися на фундаментальній цифровій інфраструктурі: міграції ключових систем до хмарного середовища, запровадженні електронного документообігу та розробці мобільного застосунку. Другий етап (2026 р.) передбачає впровадження AI-інструментів андерайтингу, системи fraud detection та автоматизованого врегулювання збитків. Третій етап (2027 р.) орієнтований на розвинуту аналітику, телематичні продукти та повноцінну інтеграцію BCM-системи відповідно до стандарту ISO 22301. Загальний обсяг інвестицій у цифрову трансформацію на трирічний горизонт оцінюється у 80-120 млн грн, що становить 2,1-3,1% від обсягу чистих зароблених премій 2025 р.

Дорожня карта цифрової трансформації ПАТ «СК «УСГ» на 2025-2027 рр.

Захід	Етап 1 (2025)	Етап 2 (2026)	Етап 3 (2027)
ІТ-інфраструктура	Міграція до хмари; резервні дата-центри	Впровадження мікросервісної архітектури	Zero Trust Security; SOC 24/7
Клієнтські канали	Мобільний застосунок; онлайн-портал; КЕП	Омніканальна CRM; чат-боти AI	Персоналізація на основі Big Data
Андерайтинг та ціноутворення	Автоматизована обробка стандартних полісів	ML-скоринг ризику; динамічне ціноутворення	Телематика UBI; API-інтеграції
Врегулювання збитків	Цифрові заяви; фотофіксація	AI-оцінка збитків; система fraud detection	Смарт-контракти; автоматичні виплати
BCM та кіберзахист	BIA; розробка Recovery Plans	Впровадження ISO 22301; кіберстрахування	Адаптація до DORA; пентестування
Орієнтовні інвестиції, млн грн	25–35	30–45	25–40

Джерело: [21]

Важливою умовою успішної цифрової трансформації є паралельний розвиток цифрових компетентностей персоналу. За даними дослідження Deloitte, основним бар'єром цифрової трансформації у страхових компаніях є не технологічні обмеження, а нестача кваліфікованих кадрів у сфері аналітики даних, кібербезпеки та управління цифровими проектами [51]. Для ПАТ «СК «УСГ» рекомендується: організація внутрішньої програми навчання цифровим навичкам для 100% офісного персоналу; формування центру компетенцій з аналітики даних (5-8 спеціалістів); партнерство з профільними університетами для залучення молодих фахівців з data science та кібербезпеки.

Цифровізація бізнес-процесів страхової компанії виступає не лише інструментом операційної оптимізації, але й стратегічним фактором забезпечення фінансової безпеки в умовах підвищеної невизначеності. Її вплив є комплексним і проявляється у зниженні витрат, підвищенні точності

оцінювання ризиків, мінімізації шахрайства та забезпеченні безперервності ключових бізнес-процесів.

Запропонована модель цифрової трансформації дозволяє перейти від фрагментарної автоматизації до формування цілісної цифрової екосистеми страхувика, інтегрованої з системою ризик-менеджменту та бізнес-континуїті. Особливу цінність має синергія між цифровими технологіями та фінансовими показниками: впровадження AI-андерайтингу, систем виявлення шахрайства та омніканальних платформ безпосередньо впливає на зниження комбінованого коефіцієнта, оптимізацію витрат та зростання рентабельності.

Економічний ефект від реалізації запропонованих заходів для ПАТ «СК «УСГ» може бути оцінений як сукупність таких результатів: скорочення витрат на збут і врегулювання збитків на 10–20%, зниження рівня страхових виплат за рахунок fraud detection на 3-7%, підвищення точності тарифікації, що забезпечує додатковий фінансовий результат у десятки мільйонів гривень щорічно. У довгостроковій перспективі це сприятиме формуванню стійкої конкурентної переваги компанії.

Важливо підкреслити, що цифровізація є не одноразовим проектом, а безперервним процесом трансформації, який потребує системного підходу, інвестицій та розвитку людського капіталу. Лише за умови інтеграції цифрових рішень у всі рівні управління компанія здатна забезпечити належний рівень адаптивності до зовнішніх шоків та зберегти фінансову стабільність.

Отже, реалізація запропонованої дорожньої карти цифрової трансформації дозволить ПАТ «СК «УСГ» не лише досягти безпечного рівня інтегрального показника фінансової безпеки (ІПФБ > 0,60), але й сформуванню якісно нову модель функціонування, орієнтовану на стійкість, інноваційність та довгострокове зростання. Це, у свою чергу, завершує логіку дослідження та підтверджує ефективність запропонованих у роботі заходів зміцнення фінансової безпеки страхової компанії.

ВИСНОВКИ

Фінансова безпека страхової компанії є інтегральною характеристикою її фінансового стану, що поєднує статичний аспект (достатність капіталу, ліквідність, платоспроможність) та динамічний (здатність до адаптації, управління ризиками, стратегічна стійкість). На основі узагальнення підходів Єрмошенка А. М., Ситника Н. С., Богріновцевої Л. та ін. сформульовано авторське визначення: фінансова безпека страхової компанії – це стан захищеності її фінансових інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, що характеризується достатністю власних фінансових ресурсів, здатністю виконувати страхові зобов'язання та стабільним функціонуванням в умовах мінливого ринкового середовища. Ключовими складовими є капітальна безпека, ліквідність, інвестиційна, перестраховальна та операційна безпека.

Фінансова стійкість страховика формується під комплексним впливом зовнішніх (некерованих) і внутрішніх (керованих) чинників. В умовах воєнного стану найбільш критичними зовнішніми чинниками є: форс-мажорні обставини (зростання страхових виплат, обмеження перестраховування), макроекономічна нестабільність (інфляція, девальвація), посилення регуляторних вимог НБУ та запровадження МСФЗ 17. Вітчизняний страховий ринок скоротився з 128 до 57 страховиків за 2022-2025 рр., що підтверджує критичний рівень зовнішнього тиску. Серед загроз, класифікованих за ступенем критичності, найнебезпечнішими є ризик неплатоспроможності та ризик ліквідності.

Методична база оцінки фінансової безпеки страховика включає п'ять підходів: індикаторний, ресурсно-функціональний, інтегральний (таксономічний), ранговий і вартісний. Для цілей дослідження обрано поєднання індикаторного та таксономічного підходів, що забезпечує як діагностику окремих «проблемних зон», так і розрахунок єдиного інтегрального показника фінансової безпеки (ІПФБ). Розроблена система з 12 індикаторів охоплює три блоки: ліквідність і фінансова стійкість, ефективність страхових операцій та рентабельність. Порівняльний аналіз показав, що таксономічний

метод є найближчим до методики IRIS-ratios NAIC, але має перевагу – зведення показників до єдиного нормованого індексу.

ПАТ «СК «УСГ» є системним страховиком із спеціалізацією на майновому страхуванні (ОСЦПВ та каско). За 2022-2025 рр. валові підписані премії зросли з 3 167,5 до 4 097,9 млн грн (+29,4 %). Характерними тенденціями є поступове зниження частки перестрахування з 28,0 % до 12,1 % (підвищення самоутримання ризиків) та нарощення власного капіталу на 48,5 % у 2025 р. Водночас скорочення персоналу з 620 до 575 осіб відображає тренд оптимізації операційних витрат в умовах невизначеності [17].

Оцінка 12 фінансових індикаторів засвідчила, що ПАТ «СК «УСГ» загалом відповідає нормативним вимогам. Відхилення зафіксовані лише у двох показниках: рівень витрат перевищив норму у 2023 р. ($0,435 > 0,40$), а показники рентабельності знизились нижче мінімуму у 2024 р. ($ROA = 0,78 \%$, $ROE = 3,73 \%$). Водночас виявлено ключову структурну загрозу ліквідності: грошові кошти скоротились у 7,2 рази (з 1 465,5 до 203,1 млн грн) при різкому зростанні менш ліквідних фінансових інвестицій до 1 706,7 млн грн. Комбінований коефіцієнт у 2023–2024 рр. (0,901 та 0,863) небезпечно наближався до критичної позначки 1,0 [17].

Таксономічний аналіз засвідчив хвилеподібну динаміку ІПФБ: 0,2766 (2022, небезпечний рівень) → 0,3937 (2023, задовільний) → 0,2805 (2024, небезпечний) → 0,4945 (2025, задовільний, близький до безпечного). Жодного разу ІПФБ не досяг безпечного рівня ($> 0,50$), що свідчить про системну вразливість компанії. П'ять основних загроз фінансовій безпеці: інфляційний тиск на операційні витрати (+44,3 % за 4 роки), нестабільність попиту, ризик зниження ліквідності, концентраційний ризик інвестиційного портфеля та циклічність фінансових результатів.

Удосконалення системи ризик-менеджменту передбачає побудову триярусної організаційної архітектури (стратегічний, тактичний, операційний рівні), впровадження методології ORSA, формування системи раннього попередження (EWS) з шістьма групами індикаторів та проведення трьох типів

стрес-тестів. Для ПАТ «СК «УСГ» критичним є формування буфера ліквідності в розмірі 15–20 % страхових резервів (462–616 млн грн), що потребує реструктуризації інвестиційного портфеля в бік більш ліквідних інструментів. Впровадження GRC-системи оцінюється у 5-15 млн грн з терміном реалізації 12–18 місяців.

Цифровізація бізнес-процесів є стратегічним фактором зміцнення фінансової безпеки страховика. Розроблена трирічна дорожня карта цифрової трансформації (2025–2027 рр.) з інвестиціями 80–120 млн грн охоплює: перший етап – хмарна міграція, онлайн-платформа, КЕП; другий – AI-андерайтинг, fraud detection, автоматизоване врегулювання збитків; третій – телематика UBI, BCM за ISO 22301, адаптація до DORA. Сукупний економічний ефект від реалізації заходів: скорочення витрат на збут на 10–15 % (112–168 млн грн/рік), зниження страхових виплат за рахунок fraud detection на 3–7 %, підвищення точності тарифікації (40 млн грн/рік). У довгостроковій перспективі це дозволить підвищити ІПФБ до безпечного рівня ($> 0,60$).

Реалізація запропонованого комплексу заходів – вдосконалення ризик-менеджменту та цифровізація – дозволить ПАТ «СК «УСГ» перейти від хвилеподібної динаміки фінансової безпеки до стабільного безпечного рівня ІПФБ $> 0,60$ протягом 2–3 операційних циклів. Це підтверджує системний характер запропонованого підходу та його практичну значущість як моделі управління фінансовою безпекою для страхових компаній, що функціонують в умовах підвищеної невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аберніхіна І. Г. Оцінка ліквідності та платоспроможності страхової організації. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2020. № 1. С. 152–163.
2. Базилевич В. Д. Страхування : підручник. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
3. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Страхова справа. 7-ме вид. Київ : Знання, 2021. 486 с.
4. Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. С. 216–226.
5. Бондар Є. І. Фінансова безпека страхового ринку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: *Економічні науки*. 2017. Вип. 27 (3). С. 11–13.
6. Вергун А. М. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4142> (дата звернення: 25.04.2026).
7. Гладчук О. М. Фінансова безпека українських страхових компаній у сучасних реаліях. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2863> (дата звернення: 05.05.2026).
8. Глухова В., Крот Л. Управління ризиками діяльності страхових компаній в контексті фінансової безпеки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-81>.
9. Гончаренко А. С., Зачосова Н. В., Коваль О. В. Стратегічні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки страхових компаній у контексті розвитку конкурентоспроможного ринку страхових послуг. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки*. 2020. № 2. С. 160–168.

10. Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 р. URL: http://ufu.org.ua/files/zakon/EU/Solvency%20II_ukr.doc (дата звернення: 05.05.2026).

11. Дідур С., Глухова В., Кравченко Х. Управління ризиками діяльності страхових компаній в контексті фінансової безпеки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-81>.

12. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2006. 20 с.

13. Журавка О. С., Діденко І. В., Колесник А. І. Фактори впливу на фінансову безпеку страхових компаній. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 5/5. С. 15–20.

14. Журавка О. С., Темченко А. Р., Федорченко В. Г. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості страхових компаній. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22 (1). С. 117–122.

15. Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 400.

16. Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 15.03.2025).

17. Калугарь А. В., Кучерівська С. С. Особливості взаємодії учасників страхування в період війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2022/1951> (дата звернення: 20.04.2026).

18. Кнейслер О. В., Ткачук Н. М. Управління ліквідністю страхової компанії в умовах фінансової нестабільності. *Фінанси України*. 2023. № 4. С. 45–62.

19. Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2020. 388 с.

20. Корпан О. В. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5401> (дата звернення: 25.04.2026).
21. Левковець Н. П., Бабич Л. М., Теслюк Н. П., Наконечна С. А., Гуцалюк О. І. Фінансова безпека страхових компаній в умовах інституційних змін. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/90.pdf (дата звернення: 20.04.2026).
22. Лобова О. М. Стрес-тестування як інструмент оцінки фінансової стійкості страховика. *Економіка та держава*. 2022. № 9. С. 78–85.
23. Марина А. С., Пеценко М. В. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 5 (05). С. 44–51.
24. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.
25. Меліхова Т. О. Теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 44. С. 145–150.
26. Мельник В. Є., Волкова В. В. Функціонування страхового ринку України: нові виклики та загрози. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 84. № 5. С. 71–80.
27. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2026).
28. Наглядова статистика страхового ринку. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 10.05.2026).
29. НБУ. Підсумки розвитку страхового ринку України за 2025 рік. Київ : НБУ, 2026. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 25.03.2026).
30. Омельчук Л. В. Сутнісні характеристики економічної безпеки страхової компанії з позиції теорії безпекознавства. *Ефективна економіка*.

2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6621> (дата звернення: 25.04.2026).

31. Офіційний сайт ПАТ «СК «УСГ». URL: <https://usg.ua> (дата звернення: 10.05.2026).

32. Папка О. С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки страхових корпорацій. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2021. № 3. С. 109–112.

33. Пойда-Носик Н. Н. Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. URL: <https://journals.urau.ua/index.php/2225-6407/article/view/16019> (дата звернення: 25.04.2026).

34. Попович Д. В., Пилат М. Фінансова безпека страхового ринку України в умовах дії воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2023. № 3 (51). URL: <https://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/583> (дата звернення: 15.04.2026).

35. Рубан О. О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2021. № 33. С. 33-42.

36. Свистун Л., Калініченко А. Зміни в державному регулюванні ринку страхових послуг України: безпековий аспект. *Економіка і регіон*. 2021. № 2 (89). URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2356> (дата звернення: 15.04.2026).

37. Ситник Н. С., Михайлюк М. В. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни. *Молодий вчений*. 2023. № 5 (117). С. 169–173.

38. Ситник Н. С., Тишковець М. М. Фінансово-економічна безпека страхової компанії та її забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-59>.

39. Фролов С. М. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навч. посіб. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.

40. Шаповал Л. П., Кудлай К. Д. Оцінка рентабельності діяльності страхових компаній. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. № 38. С. 81–86.

41. Юдіна С. В., Григор'єва Н. М., Чуприна О. Г. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхової компанії. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 627–633.

42. Юнін О. С. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2023. 350 с.

43. Gartner. Cloud Adoption in Insurance: Operational Resilience Benchmark. Gartner Research, 2024. URL: <https://www.gartner.com> (дата звернення: 12.04.2026).

44. IAIS Insurance Core Principle 16: Enterprise Risk Management for Solvency Purposes. International Association of Insurance Supervisors, 2019. URL: <https://www.iaisweb.org> (дата звернення: 15.04.2026).

45. Insurance Europe. European Insurance in Figures. Statistics № 19. Brussels, 2023. 64 p. URL: <https://www.insuranceeurope.eu> (дата звернення: 15.04.2026).

46. ISO 22301:2019 Security and resilience – Business continuity management systems – Requirements. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/standard/75106.html> (дата звернення: 10.04.2026).

47. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/standard/65694.html> (дата звернення: 15.04.2026).

48. KPMG. Usage-Based Insurance: Market Outlook and Financial Impact Assessment. KPMG Insights, 2023. URL: <https://kpmg.com> (дата звернення: 18.04.2026).

49. McKinsey Global Institute. The future of insurance: Digital transformation and strategic resilience. McKinsey & Company, 2023. URL: <https://www.mckinsey.com> (дата звернення: 22.04.2026).

50. Regulation (EU) 2022/2554 of the European Parliament and of the Council on digital operational resilience for the financial sector (DORA). Official Journal of the European Union. 2022. L 333/1.

51. Swiss Re Institute. InsurTech trends 2024: Embedded insurance and AI-driven underwriting. Sigma. 2024. № 2. 52 p.

52. Swiss Re Institute. War and insurance: risk landscape in conflict zones. Sigma. 2023. № 5. 48 p.

ДОДАТКИ